

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Riina Hunt

**RIIKLIKE JA KOHALIKU OMAVALITSUSE
SOTSIAALTEENUSTE VAJADUS JA KÄTTESAADAVUS
LASTEGA PEREDELE KÄRU VALLAS**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Dagmar Narusson

Pärnu 2014

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sotsiaalteenused Eesti Vabariigis	7
1.1. Sotsiaalteenuste mõiste ja jagunemine.....	7
1.2. Riigi poolt rahastatavad sotsiaalteenused.....	8
1.2.1. Rehabilitatsiooniteenus	9
1.2.2. Tehnilised abivahendid	10
1.2.3. Asendushooldus	11
1.2.4. Riigi rahastatav lapsehoiuteenus	12
1.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenused	13
1.3.1. Sotsiaalnõustamine.....	14
1.3.2. Tugiisikuteenus	15
1.3.3. Sotsiaaleluase	16
1.3.4. Koduteenused.....	17
1.3.5. Hooldamine perekonnas.....	18
1.4. Käru Vallavalitsuse poolt pakutavad sotsiaalteenused	18
1.4.1. Käru valla iseloomustus	19
1.4.2. Käru vallas osutatavad sotsiaalteenused	21
2. Uurimus sotsiaalteenuste vajadusest ja kättesaadavusest Käru valla lastega peredele	
23	
2.1. Uurimise eesmärk ja uurimisküsimused	23
2.2. Uurimismeetodid ja uuringu läbiviimine	23
2.3. Valimi kirjeldus.....	25
2.4. Uurimisandmete analüüs ja uurimistulemused	27
2.4.1. Käru valla perede toimetulek	27
2.4.2. Sotsiaalteenuste kasutamine ja vajalikkus	31
2.4.3. Rahulolu sotsiaalteenuste kättesaadavusega	33
2.4.4. Rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega.....	34

2.5. Arutelu ja järeldused	36
Kokkuvõte	40
Viidatud allikad.....	43
Lisad.....	47
Lisa 1. Intervjuukava Käru vallas elavatele lastevanematele.....	47
Summary	49

SISSEJUHATUS

Pere ja perekonna mõisted harjumuslikus tähenduses on ema, isa ja laps või lapsed. Sellist peremudelit nagu on kirjeldatud lapsepõlvest armsaks saanud Oskar Lutsu jutustuses „Nukitsamees“, jääb mitte ainult Kärü vallas vähemaks vaid Üksikvanema andmetel kogu Eestis (Statistika 2014). Kärü valla perede tugevust mõjutavad enamasti tööpuudus, üksikvanema roll ja püsiva töövõimetuse tekkimine. Laste ja perede arengukavas 2012–2020 on öeldud, et see mil määral panustatakse laste ja perede heaolusse, kajastub varem või hiljem rahvastiku tervises, hariduses, kuritegevuses, tööhõives ja majanduses (Laste ja perede arengukava... 2011:7). Elu näitab, lugedes ning jälgides "Puutepunkti" väljaannet või telesaadet, kuidas ühel hetkel ollakse tervise või muu tavaelu halvava faktori tõttu abivajaja. Riik ja kohalik omavalitsus tagavad sotsiaalhoolekande korraldamise, mille eesmärk Sotsiaalhoolekande seaduse järgi on isikule või perekonnale toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks sotsiaaltoetuste ja sotsiaalteenuste ning muu abi võimaldamine.

Lõputöö, teemal „Riiklike ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuste vajadus ja kättesaadavus lastega peredele Kärü vallas“, aktuaalsus ilmnes Kärü valla terviseprofili koostades. Puuetega isikute kohta tehti kirjalik päring Sotsiaalkindlustusameti Rapla büroosse, millest selgus, et puuetega laste arv oli Kärü vallas 2011 aastal hüppeliselt kasvanud. Sellest järeldus, et ainult pooled pered on pöördunud kohaliku omavalitsuse sotsiaalnõuniku poole nõustamisteenuse saamiseks. Tekkis küsimus, miks lastega pered ei otsi abi, sest Sotsiaalhoolekande seadus kohustab kohalikke omavalitsusi tagama sotsiaalteenuseid antud piirkonnas elavatele inimestele ning kohaliku omavalitsuse ülesandeks on korraldada halduspiirkonnas sotsiaalteenuseid. Lõputöö autor, olles ise Kärü Vallavalitsuse sotsiaalnõunik, julgeb arvata, et sotsiaalteenuseid kohalikus omavalitsuses lastega peredele on vähe või on muu põhjus, miks ei pöörduta sotsiaalnõuniku poole. Lastega peredele on küll tagatud rahalised toetused, kuid eraldi

sotsiaalteenuseid nende jaoks pole või on ebatäpselt kirjeldatud, kellele teenus on suunatud.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida riigi ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuste vajadust ja kättesaadavust Käru valla lastega peredele. Lõputöö fookuses on lastega pered ja nende toimetulek igapäevases elus. Analüüsida rehabilitatsiooniteenuse tegevusplaanis ja Käru Vallavolikogu ja Vallavalitsuse poolt kehtestatud seadusandlustes peredele suunatud sotsiaalteenuste vajalikkust ja kättesaadavust ning sellest lähtuvalt tehakse ettepanekuid sotsiaalteenuste vajaduste ja kättesaadavuse tagamiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

- Tutvuda teemakohase erialakirjandusega, luues teoreetilise raamistiku lastega peredele sobivate riiklike ja kohalikus omavalitsuses osutatavatest sotsiaalteenustest.
- Anda ülevaade lastega peredele suunatud sotsiaalteenuste, Käru Vallavolikogu ja Vallavalitsuse, korraldusest ja seadusandlusega reguleeritusest.
- Läbi viia empiiriline uuring eesmärgipärase valimi seas.
- Uurimisandmetele ja teooriale tuginedes tuua välja peamised järeldused lastega peredele suunatud sotsiaalteenuste vajaduste ja kättesaadavuse kohta.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on esitatud uurimisküsimused:

- Milline on Käru valla lastega pere ja tema toimetulek?
- Milliseid sotsiaalteenuseid vajavad lastega pered Käru vallas?
- Kuidas hindavad lastega pered sotsiaalteenuste kättesaadavust?
- Kui rahul on lastega pered sotsiaalteenuste pakkujatega?

Lõputöö koosneb kahest peatükist, milles esimeses antakse ülevaade riigi ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenustest, mis on suunatud lastega peredele. Samas tutvustatakse Käru valda ja Käru Vallavalitsuse poolt pakutavaid sotsiaalteenuseid lastega peredele. Töö koostamisel kasutati teemaga seotud seadlusandlust, statistika andmebaaside kaudu saadud andmeid, lisaks erialast kirjandust ning interneti kodulehtedel avaldatud teoreetilisi seisukohti. Lõputöö vormistamisel tugineti Tartu Ülikooli Pärnu kolledži üliõpilaste kirjalike tööde metoodilisest juhendist.

Teises peatükis keskendutakse uurimusele, sotsiaalteenuste vajalikkusest ja kättesaadavusest Käru valla lastega peredele, mis koosneb uurimuse: eesmärgist, meetodist, valimi kirjeldusest, uurimisandmete analüüsist ja arutelust ning järeldustest. Empiiriline uuring viidi läbi kvalitatiivsel meetodil. Kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis viidi läbi respondentidega individuaalselt. Valimisse kuulus Käru valla seitse perekonda, kellega on lõputöö autor tööülesannete täitmisel varasemalt kokku puutunud.

Lõputöö autor tänab juhendajat Dagmar Narussoni toetuse ja koostöö eest, küsitluses osalenud perekondi ning oma kolme last, kes olid mõistvad ja toetavad.

Lõputöös kasutatavad põhimõisted ja lühendid:

Laps – kuni 18aastane isik

Tehniline abivahend – seade või vahend (toode, instrument, varustus või tehniline süsteem), mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, kompenseerida kahjustusest või puudest tingitud funktsioonihäiret, parandada või säilitada võimalikult kõrget füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegutsemisvõimet.

Riskipere – perekond, kus on puudega laps, käitumis- või kasvatusraskustega laps, terviseprobleemiga laps, üksikvanem, ühel vanemal või vanematel on probleeme sõltuvusega, lapsevanem on töötu, muud sotsiaalsed probleemid (Riigikontroll 2013).

KOV – kohalik omavalitsus

KOKS – kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

MTÜ – mittetulundusühing

SHS – sotsiaalhoolekande seadus

1. SOTSIAALTEENUSED EESTI VABARIIGIS

1.1. Sotsiaalteenuste mõiste ja jagunemine

Sotsiaalteenus on tegevus, tänu millele parandatakse või säilitatakse teenuse saaja elukvaliteeti. Sotsiaalhoolekande seaduse, edaspidi kasutatakse lühendit SHS, §2 mõistetes on sotsiaalteenusele määratud järgmine tähendus: sotsiaalteenus on isiku või perekonna toimetulekut soodustav mitterahaline toetus. Sotsiaalteenus on vastavalt Sotsiaalhoolekande seadusele ja sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika arendamise alusdokumendile otsene mitterahaline abi või toetus isikule või perele, kes seda vajab (Medar, Medar 2007:15). Sotsiaalteenuseid reguleerib Sotsiaalhoolekande seadus ja kohaliku omavalitsuse ülesanded sätestab Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, edaspidi kasutatakse lühendit KOKS. Eesti Vabariigis on sotsiaalteenused jagunenud eelkõige kolme sektori vahel, kelle kaudu sotsiaalteenuseid finantseeritakse. Riiklikud teenused, kohalikule omavalitsusele antud kohustuslikud ja soovituslikud sotsiaalteenused ning toetavad sotsiaalteenused, mida korraldavalt ja rahastavad erinevad mittetulundus ühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja vabatahtlikuna tegutsevad füüsilised isikud. Riiklike ja kohaliku omavalitsuse meetmetega luuakse vanematele võimalused oma laste kasvatamiseks ja nende põhi- ja erivajaduste rahuldamiseks (Lastekaitsetöö ... 2004:81). Oluline siinjuures on, et iga riik, omavalitsus ja sotsiaalspetsialist tunnetaks vastutust sotsiaalvaldkonna kulutuste optimeerimisel, kahjustamata sealjuures kliendi huvisid (Medar 2002:14). Riigikontrolör Alar Karis on Ülevaate riigi vara kasutamisest ja säilitamisest 2012–2013. aastal, saates öelnud, et „minu hinnangul tuleks riigi ja kohalike omavalitsuste arengu edasisel kavandamisel leida muu hulgas vastused järgmistele küsimustele: a) milliseid hüvesid avalik sektor inimesele pakub; b) milline on teenuse miinimumstandard; c) kui palju hüve pakkumine maksab, kes selle eest maksab ja kust selleks raha tuleb; d) kas teenuse peab inimesele tagama riik või kohalik omavalitsus“. Sotsiaalteenuse puhul on oluline silmas pidada, et seda osutatakse kliendile, see tähendab, et teenuse saaja ja teenuse osutaja on kaks võrdest osapoolt ning teenuse osutamise eelduseks on kliendi või tema seadusliku esindaja soov või vähemalt nõusolek selleks (Malvet, Mikkola 1998:57). Lõputöös keskendutakse sotsiaalteenustele, mida saavad kasutada lastega pered. Lastel on võrdne õigus saada abi ja hooldust ning areneda, sõltumata soost ja rahvusest ning sellest, kas nad elavad täisperekonnas või

üksikvanemaga, kas nad on lapsendatud või hooldatavad, kas nad on sündinud registreeritud või registreerimata abielust, kas nad on terved, haiged või puudega (Eesti Vabariigi Lastekaitse seadus 2014). See tõttu ei soovinud töö autor esile tõsta laste erivajadusi. Autori kogemus, lõputöö kirjutaja töötab Kärü Vallavalitsuses sotsiaalnõunikuna, näitab et vajadus sotsiaalteenuse järele võib tekkida väga ootamatult. Näiteks lapsevanema ettenägematu haigestumise või sõltuvusest tuleneva abivajaduse tõttu.

1.2. Riigi poolt rahastatavad sotsiaalteenused

Riik osutab läbi mitmete instantside sotsiaalteenuseid, mida lastega peredel on võimalik kasutada. Riigi poolt on korraldatud need hoolekandeteenused, mida teenuse keerukusest tulenevalt ei ole mõistlik korraldada kohalikul tasandil (Riigi rahastatavad... 2014). Riikliku hoolekande korralduse kohustus lasub sotsiaalministril ja maavanematel. Ministri roll seisneb põhiliselt valdkonna poliitika väljatöötamises, tegevuse reguleerimises ja arengu suunamises (Laste hoolekande korraldus... 2014). Sotsiaalministri tegemisi kajastab peamiselt meedia, kuid loomulikult võib iga inimene pöörduda otse ministri poole. Eesti Postimees (14.04.2014) intervjueris vastset sotsiaalministrit Helmen Kütti, reporter Anneli Ammase vahendusel, kus proua Kütt ütles, et sotsiaaltöö on maailma ilusaim töö, aga see on ka suur kunsttükk. Maavanemate ülesanne on omavalitsusi nõustada, teha järelevalvet ja korraldada riigi hoolekandetasutuste tegevust. Maavanema pädevuses on otsustada ka paari riigieelarvest rahastatava teenuse osutamise üle, kuid sellega riigiasutuste ülesanded ka üldjoontes piirduvad. Enamik seadusega ette nähtud sotsiaalteenustest ja -abist tuleb osutada omavalitsusel (Laste hoolekande korraldus... 2014). Julgen väita, et kohalikud omavalitsused on kümmekond aastat riigi arengusuundumustest ees. Pean silmas seda, et kõik see, mida näeme praegu omavalitsuste puhul, kõik need erinevad toimumisraskused võivad tabada riiki tervikuna, ja isegi varem kui kümne aasta pärast. See tähendab, et üle vaatamist ei vaja ainult riigi suured kuluvaldkonnad, vaid laiemalt riigi pakutavad teenused, mille kvaliteeti ega/või kättesaadavust ei suudeta tegelikult elus alati tagada (Alar Karis – riigikontrolör 2013).

Riik osutab abi järgmiste teenuste osas:

- Rehabilitatsiooniteenus
- Proteeside, ortopeediliste ja muude tehniliste abivahendite andmine.
- Erihoolekandeteenused
- Asendushooldus
- Lapsehoid

Järgnevad peatükid kirjeldavad riigi rahastatavaid sotsiaalteenuseid, mis soodustaksid lastega perede paremat funktsioneerimist. Erihoolekandeteenused, on antud töös välja jäetud põhjusel, sest SHS järgselt, on suunatud täisealistele isikutele, kellel on raskest, sügavast või püsivast psüühikahäirest tulenevalt välja kujunenud suurem kõrvalabi, juhendamise või ka järelevalve vajadus.

1.2.1.Rehabilitatsiooniteenus

Rehabilitatsiooniteenuse eesmärk on parandada inimese iseseisvat toimetulekut, soodustada töötamist või tööle asumist ja aktiveerida ühiskonnas osalemist. Rehabilitatsiooniteenuse käigus hinnatakse inimese toimetulekut ja kõrvalabi vajadust, tehakse ettepanekuid kodu-, töö- ja õpikeskkonna kohandamiseks, abivahendi saamiseks ja kasutamiseks. Inimest nõustatakse erinevates valdkondades, et parandada edasist sotsiaalset toimetulekut (Rehabilitatsiooniteenus 2014). Rehabilitatsiooniteenus on isiku iseseisva toimetuleku, sotsiaalse integratsiooni ja töötamise või tööle asumise soodustamiseks osutatav teenus, mille raames:

- 1) koostatakse rehabilitatsiooniplaan kehtivusega kuus kuud kuni viis aastat. Alaealisele koostatakse rehabilitatsiooniplaan kehtivusega kuus kuud kuni kolm aastat;
- 2) osutatakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud loetelus nimetatud ning rehabilitatsiooniplaanis märgitud teenuseid;
- 3) juhendatakse isikut, kuidas rehabilitatsiooniplaanis kirjeldatud tegevusi ellu viia (Sotsiaalhoolekande seadus 1995).

Koostatud rehabilitatsiooniplaani alusel osutatakse märgitud teenuseid, juhendatakse, kuidas rehabilitatsiooniplaanis kirjeldatud tegevusi ellu viia. Vajadusel viiakse läbi vahehindamisi, milles hinnatakse rehabilitatsiooniprotsessi tulemuslikkust. Kõigi inimeste vajadused on erinevad. Seetõttu arutatakse põhjalikult läbi, millised

rehabilitatsiooniteenused on taotlejale vajalikud. Vastavalt isiku vajadusele osutatakse teenuseid kas individuaalselt, perele või grupele. Rehabilitatsiooniteenuse raames hinnatakse ka abivahendi vajadust ning õpetatakse abivahendit kasutama. Rehabilitatsiooniteenuse taotlemiseks tuleb esitada taotlus oma elukohajärgsesse Sotsiaalkindlustusameti pensioniametisse. Sotsiaalkindlustusamet langetab otsuse selle kohta, kas isik suunatakse teenust saama või mitte, 10 päeva jooksul alates nõutavate dokumentide laekumisest. Isikule, kellel on õigus rehabilitatsiooniteenust saada, saadetakse postiga koju suunamiskiri, millele on lisatud eeldatavalt sobilike rehabilitatsiooniasutuste nimekiri. (Rehabilitatsioon 2014). Inimesel on õigus valida, millisesse rehabilitatsiooniasutusse ta teenusele läheb. Selleks peab ta kas posti või telefoni teel vm viisil sobiva asutusega ise ühendust võtma 21 päeva jooksul pärast suunamiskirja saamist. Teenuse osutaja registreerib tema poole pöördunud isiku teenuse järjekorda (Rehabilitatsiooniteenus 2014). Käesolevas töös analüüsib autor uurimuse empiirilises osas rehabilitatsiooniplaani tegevuskava, mis kehtis kuni käesoleva aasta märtsini, et välja selgitada sotsiaalteenuste kättesaadavus Kärü valla lastega peredele. Lõputöö autor juhib tähelepanu sellele, et 31.03.2014 jõustusid muudatused seoses rehabilitatsiooniteenusega sotsiaalhoolekande seaduses ning rehabilitatsiooniteenuse taotluse vorm ja nõutavate dokumentide loetelu, rehabilitatsiooniteenusele suunamiskirja vorm, rehabilitatsiooniteenuse kulude hüvitamise arve andmete loetelu ja kulude hüvitamise kord ning rehabilitatsiooniplaanis sisalduvate andmete loetelu määruses.

1.2.2. Tehnilised abivahendid

Haiguse, kõrge ea või puude tõttu proteesi, ortopeedilist ja muud abivahendit vajaval isikul on õigus saada vastav abivahend. Soodustingimustel saavad abivahendeid taotleda lapsevanem ja eestkostja oma lapsele, kellel abivahend võimaldab parandada toimetulekut (Haukanõmm 2012:31). Tehniliste väikeabivahendite korral määrab abivahendi vajaduse perearst või mõni teine raviarst. Keerulisemate tehniliste abivahendite ning üle 1278,23 eurot maksvate proteeside taotlemise korral määrab abivahendi vajaduse eriarst või rehabilitatsiooniasutus. Abivahendi vajadust tõendab arstitõend või rehabilitatsiooniplaan, millele on märgitud vastava abivahendi vajadus. Esmakordsel soodustingimustel tehniliste abivahendite ostmiseks, laenutamiseks või nendega seotud teenuste esmakordse kompenseerimise taotlemiseks pöördub taotleja

elukohajärgsesse maavalitsusse (Tehnilised abivahendid 2014). Maavalitsuse sotsiaalosakond väljastab inimesele isikliku abivahendi kaardi, millele märgitakse kaardi number ja väljastamise koht ning kehtivusaeg. Tehniliste abivahendite ostmist, laenutamist ja nendega seotud teenuseid finantseeritakse sotsiaalabi korras, kas:

- Riigieelarvest maavalitsuse vahendusel;
- KOV eelarvest, lähtudes kehtestatud korrast;
- Isiku omaosalusest vastavalt kehtestatud omaosaluse suurusele, mis algab 10% abivahendi maksumusest (Haukanõmm 2012:32).

Tehnilisi abivahendeid vahendavad ja väljastavad ettevõtted üle Eesti, näiteks AS Gadox, OÜ Invaru, OÜ Ortopeediakeskus ja paljud teised, kellede kontaktid on leitavad Sotsiaalministeeriumi kodulehelt.

1.2.3. Asendushooldus

Vahel tuleb ette olukordi, et mingil põhjusel tuleb laps perekonnast eraldada, et tagada talle turvaline ja lapse arengut soosiv keskkond, sest lapse enda vanemad sellega toime ei tule. Laste hooldamine ja kasvatamise teenus hoolekandenasutuses on mõeldud vanemliku hoolitsuseta lastele ja orbudele. Selle eesmärgiks on rahuldada lapse põhivajadused, tagada turvaline ja soodne elukeskkond arenguks ning valmistada last ette võimetekohaseks toimetulekuks täiskasvanuna (Medar, Medar 2007:15). Elu asutuses peab olema võimalikult perelähedane (Lastekaitsetöö ... 2004:90). Lapse paigutamine asenduskodusse peab olema viimane ja äärmuslik meede (Laste ja pere ... 2012:41). Lisaks hoolekandenasutustele on asendushooldusena julgelt rääkima hakatud perekonnas hooldamisest. Lapse perekonnas hooldamist käsitlevad Eestis mitmed seadused: sotsiaalhoolekande seadus, lastekaitse seadus, perekonnaseadus ja riiklike peretoetuste seadus. Sotsiaalhoolekande seadus (SHS) § 25¹ lg 1 ütleb, et perekonnas hooldamisele suunatakse orb ja vanemliku hoolitsuseta laps:

- 1) kelle vanemad on surnud, tagaotsitavaks kuulutatud või teadmata kadunud;
- 2) kelle vanematele on nende piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja;
- 3) kelle vanemate isikuhooldusõigus lapse suhtes on piiratud või täielikult ära võetud;
- 4) kes on vanematest eraldatud;

- 5) kelle vanemad kannavad eelvangistust või vangistust vanglas;
 - 6) kes on saatjata alaealine välismaalane;
 - 7) kes on alaealine inimkaubanduse ohver ohvriabi seaduse tähenduses või ohvriabi seaduse § 3 lõikes 22 nimetatud alaealine;
 - 8) kes on seksuaalselt väärkoheldud alaealine ohvriabi seaduse tähenduses.
- (Sotsiaalhoolekande seadus 1995).

Perekonnas hooldamise teenust rahastatakse Sotsiaalministeeriumi poolt, teenuse korralduse eest vastutab KOV. Teenuse osutajana käsitleb Eesti seadusandlus teovõimelist füüsilist isikut. Hooldamine perekonnas toimub lapse elukohajärgse valla- või linnavalitsuse ja hooldamisele võtja vahel sõlmitud kirjaliku lepingu ja selle lisaks oleva lapse juhtumiplaani alusel (Ilves 2013:20).

1.2.4. Riigi rahastatav lapsehoiuteenus

Lapsehoiuteenus SHS mõistes on lapsevanema töötamist, õppimist või toimetulekut toetav teenus, mille vältel tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse lapsehoiuteenuse osutaja. Paljud lapsehoiuteenuse osutajad võimaldavad lapsevanematele selliseid hoiutingimusi, mida lasteaedades ei pakuta. Näiteks beebide hoidmine, tavapärasest tööajast erineval ajal hoidmine või personaalne lapsehoid. Võrreldes lasteaedadega on lapsehoiuteenuse puhul lapsevanemal suurem kohustus teenuse osutajaga lapsehoidmise tingimustes kokku leppida. Samuti on lapsevanemal lapsehoidja sobivuse hindamiseks õigus küsida lapsehoidja ettevalmistust ning töökogemust. Lapsehoiuteenus ei taga lapsele alusharidust (Lapsehoid 2014).

Riigi rahastatavale lapsehoiuteenusele on õigus raske või sügava puudega lapse seaduslikul esindajal või hooldajal (edaspidi lapsehoiuteenusele õigustatud isik) kuni selle kalendriaasta lõpuni, kui laps saab 18-aastaseks, eeldusel et:

- 1) raske või sügava puudega lapse hooldusteenuste vajadus on kirjas lapse rehabilitatsiooniplaanis;
- 2) lapse hooldamine ei ole samal ajal tagatud teiste sotsiaalteenustega, välja arvatud lapse perekonnas hooldamine;
- 3) laps ei viibi samal ajal haridusasutuses (Sotsiaalhoolekande seadus 1995).

Raske või sügava puudega lapse vanemale hüvitab riik lapsehoiuteenus kulusid seetõttu, et nendel lapsevanematel on tavalisest suurem hoolduskoormus ning suurem vajadus hooldamisest vaba aja järgi. Lapsehoiuteenus ei kompenseeri puudega lapsele ja tema perele lasteaiakoha puudumist või koolis käimise võimaluse puudumist. Puudega lastel on teistega võrdsed õigused käia lasteaias ning koolis ja lapsehoiuteenus on lapsevanema jaoks täiendav abi puudega lapse kasvatamisel (Riigi rahastatav ... 2014).

1.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenused

Kohaliku omavalitsuse olemuslikuks ülesandeks on kogukonna elu suunamine ja juhtimine. Kaasaegse demokraatliku riigi ja kohaliku omavalitsuse korralduse nurgakiviks on lähimuspõhimõte (subsidiarsusprintsip), mis tähendab, et funktsioone tuleb täita eelistatult elanikule kõige lähemal asuval avaliku halduse tasandil, kus see on ülesannete loomu, ulatust ning täitmise tõhususe nõuet arvestades kõige sobivam (Kohalik omavalitsus... 2008:25). Peamised kohaliku omavalitsuse ülesanded sätestab Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS § 6). Omavalitsuse peamised ülesanded on sotsiaalabi ja -teenuste, vanurite hoolekande, noorsootöö, elamu- ja kommunaalmajanduse, veevarustuse ja kanalisatsiooni, heakorra, jäätmehoolduse, üldplaneeringute ning detailplaneeringute kehtestamise, valla või linnasisese ühistranspordi ning valla teede ja linnatänavate korrashoiu korraldamine – juhul kui neid ülesandeid ei ole seadusega antud kellegi teise täita. Omavalitsuse ülesannete hulka kuulub ka linna või valla omanduses olevate koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamise korraldamine. Nende asutuste osas võib seadusega ette näha teatud kulude katmist kas riigieelarvest või muudest allikatest (Kohalik omavalitsus... 2008:25). Kohalik omavalitsus peab seadusest tulenevalt tagama elanikele sotsiaalsekaitse valdkonnas:

- sotsiaaltoetused (nt toimetulekutoetus)
- vältimatu sotsiaalabi ja sotsiaalteenused (abi sotsiaalselt abitusse olukorda sattunud inimesele)
- eluruumi neile, kes ei ole ise suutelised seda ise tagama (sotsiaalkorterid)

- abi eluruumi kohandamisel või vahetamisel neile, kellel on raskusi eluruumis liikumisega, toimetulekuga või suhtlemisel
- koduhoolduse
- tugiisiku või –perekonna seda vajavale lapsele või teda kasvatavale isikule
- eestkoste ja hoolduse ning õiguste kaitse lastele, kes seda vajavad
- abi lapsendamise korraldamisel
- elukoha perekonnast eraldatud lapsele
- lastekodu-või internaatkoolikoha või kasupere orbudele ja vanemliku hoolitsuseta lastele
- ravi, rehabilitatsiooni, õpetuse ja tõlketeenuse puuetega inimestele puudest tingitud takistuste vähendamiseks või kõrvaldamiseks
- kutseõppevõimalused, töökohtade sobitamise ja rakenduskeskused puuetega inimestele (koostöös riigiga)
- toimiva invatranspordi (Kohalik omavalitsus... 2008:29).

Kõiki teenuseid ei ole alati otstarbekas välja arendada ühe kohaliku omavalitsuse baasil (Lastekaitsetöö ... 2004:82). Kärü vallavalitsus ei ole kõiki loetud sotsiaallabi ja –teenuseid rakendanud. Pigem tehakse koostööd teenusepakkujatega ja ostetakse vajalik sotsiaalteenus sisse ning vajadusel leitakse vahendeid omavalitsuse eelarvest.

Lisaks on soovituslikud sotsiaalteenused, mida võiks KOV tagada nagu perelepitusteenus, võlanõustamine jne. Valla- või linnavalitsus võib lisaks osutada täiendavaid sotsiaalteenuseid nagu näiteks saunateenus, pesupesemisteenus ja supiköögitenus.

1.3.1.Sotsiaalnõustamine

Sotsiaalnõustamine on SHS §11 lg 1 järgi, isikule vajaliku teabe andmine sotsiaalsetest õigustest ja seaduslike huvide kaitsmise võimalustest ning abistamine konkreetsete sotsiaalsete probleemide lahendamisel edaspidise toimetuleku soodustamiseks. Sotsiaalnõustamistegevuste hulka kuulub muu hulgas inimese või pere motiveerimine, toimetulekuoskuste õpetamine, probleemi lahendamiseks alternatiivide pakkumine ja muu abi kättesaadavuse korraldamine. Sotsiaalnõustamine on üks sotsiaalteenustest, mis

on suunatud isikutele või perekondadele, kelle iseseisev toimetulek on psühholoogiliste, sotsiaalsete või majanduslike tegurite tagajärjel häirunud. Teenuse sihtrühmaks on üksikisik või grupp, kes vajab kõrvalist abi oma toimetuleku ning heaolu kindlustamiseks argielus. Sotsiaalnõustamise eesmärgiks on inimese iseseisva psühhosotsiaalse toimetulekuvõime kujundamine või taastamine ning vajadusel sotsiaalse keskkonna tingimuste hindamine (Sotsiaalnõustamine 2014). Õigus teenust saada on nii isikul, kellel on tekkinud probleemid, kui ka nendel, kes temaga koos elavad, sest sageli puudutab tekkinud probleem (nt ühe pereliikme haigestumine, töötuks jäämine jne) kõiki koos elavaid isikuid. Sellest tulenevalt tuleb teenust pakkuda ka neile, kelle toimetulekuvõime on seoses probleemiga häirunud (Sotsiaalnõustamisteenus 2014). Sotsiaalnõustamisteenust osutades viiakse läbi järgnevad tegevused:

- probleemi(de) väljaselgitamine;
- probleemi(de) sõnastamine;
- probleemi(de) lahendamise võimalustest informeerimine, nõustamine;
- ressursside väljaselgitamine ja muu toetav tegevus;
- enesehinnangu parandamine ning selle kaudu toimetuleku parandamine (samal 2014).

Teenust korraldab ja rahastab kohalik omavalitsus ning on inimesele tasuta.

1.3.2. Tugiisikuteenus

Rasketel hetkedel vajab inimene tuge ja toetust, et oma eluga edasi minna. Oleneb olukorrast, kus tuge vajatakse kauem kui paar päeva. Tugiisiku peamised tegevused töös täiskasvanutega on jõustamine ja juhendamine. Jõustamist (motiveerimine, julgustamine, kliendi oskustele ja võimetele keskendumine) vajavad kõik tugiisikute kliendid ning paljud neist ka juhendamist konkreetsete toimingute läbiviimiseks (kodused tööd, asjaajamised jm.) või tegevuste planeerimiseks (Tugiisik 2014a). Tugiisikuteenust vajavad lapsed, kellel on suhtlemisraskused või depressioon, kelle kasvutingimused ei ole turvalised või kes ise oma tegevusega kahjustavad oma arengut ja tervist (Lastekaitsetöö ... 2004:86). Lapse tugiisik abistab last arendavate tegevuste läbiviimisel, õpetab ja julgustab igapäevaelus toime tulema. Vajaduse korral on tugiisik lapsele täiskasvanud saatjaks, abistab ja motiveerib õppimisel, aitab suhtlemisel pereliikmetega või väljaspool

kodu, õpetab enda eest hoolitsema, aitab leida harrastusi jms. Vanemate laste puhul võib tugiisik abistada asjaajamisel, olla emotsionaalse toe pakkuja, kogemuste või teabe vahendaja, igapäevatööde õpetaja jne (Tugiisik 2014b). Tugiisik ei tee oma kliendi eest midagi ära, vaid motiveerib ja julgustab, vajadusel ka juhendab konkreetsete toimingute (igapäevatööd, asjaajamine, kontaktide loomine jm) tegemisel või õppimisel (Tsuiman 2012:37). Paraku ei ole tugiisikuteenuse sisu sotsiaalhoolekande seaduses reguleeritud ning selle sätestab kohalik omavalitsus kui teenuse korraldaja ja rahastaja. Tugiisikuteenus on sarnane isikliku abistaja, nõustamis-, hooldus- ja lapsehoiuteenusega. Teenuse osutamisel on oluline teenuse sisu kohaliku omavalitsuse õigusaktis ja/või teenuse osutamise lepingus kirja panna, et teenuse saaja, tugiisik ja rahastaja saaksid teenuse sisust ja eesmärkidest ühtemoodi aru. Isikule võib samaaegselt tugiisikuteenusega osutada ka muid tema toimetulekut arendavaid, säilitavaid, toetavaid ja parandavaid teenuseid. Kui laps vajab samaaegselt mitut erinevat teenust, võib neid osutada sama isik juhul, kui tal on selleks sobiv ettevalmistus (Tugiisik 2014b). Euroopa Sotsiaalfondist rahastati 2012 – 2013 aastal projekti “Võimalus töötada tugiisikuna - võimalus hoida ja hoolida”, meetmest “Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine”. Antud projekti partneriteks olid Põlva Maavalitsus, Pärnu Maavalitsus, Rapla Maavalitsus, Järva Maavalitsus ja Lääne-Viru Maavalitsus (Võimalus töötada tugiisikuna-... 2014). Projekti raames koolitati Rapla maakonda 20 inimest ning selle kaudu alustas vabatahtlikuna tööd Käru vallas üks tugiisik.

1.3.3.Sotsiaaleluase

SHS § 14 lg 1 kohustab andma eluruumi isikule või perekonnale, kes ise ei ole suuteline ega võimeline seda endale või oma perekonnale tagama, luues vajaduse korral võimaluse sotsiaalkorteri üürimiseks. Sotsiaalkorteri andmise ja kasutamise korra kehtestab valla- või linnavolikogu elamuseaduse § 8 punkti 2 alusel. Isikuid, kellel on raskusi eluruumis liikumise, endaga toimetuleku või suhtlemisega, abistab valla- või linnavalitsus eluruumi kohandamisel või sobivama eluruumi saamisel(SHS 1995). Eluaseme tagamine lastega peredele on ääretult oluline. Lapse normaalne kasvukeskkond on perekond ja kodu, mis moodustavad olulise osa last ümbritsevast sotsiaalsest keskkonnast (Hansen 2006:29). Kuigi tänapäeval ei ole elamispindade puudust, pole kvaliteetne ja vajadustele vastav eluase siiski kõikidele peredele kättesaadav (Laste ja perede ... 2011:54). Eesti

eluasemevaldkonna arengukavas 2008 – 2013 leiti, et eluasemed pole kõigile Eesti elanikele kättesaadavad. Olukord, kus riigi ja kohalike omavalitsuste omandis on vaid 4% kogu elamufondist, kitsendab oluliselt riigi võimalusi erinevate eluaseme- ja sotsiaalpoliitikate väljatöötamisel ja rakendamisel (Eesti eluasemevaldkonna ... 2008:12). PRAXISE uuringu andmetel võib tekkida probleeme eluasemeteenuste pakkumisel sellest, et omavalitsusel ei ole vastavaid pindu pakkuda. Reeglina on eluasemeteenuse pindade puhul tegemist, kas ajalooliselt juba omavalitsuse omandis olevatele korteritega või saadakse vara loovutamise tulemusena. Kasutatakse ka uute elamispindade ehitamist või renoveerimist, kuid see on omavalitsusele kõige kulukam viis sotsiaaleluruumide rajamiseks ning selleks ei ole sageli ressursse, mistõttu abivajajate nõudlus jääb rahuldamata. Seetõttu võib ka juhtuda, et sotsiaaleluruumid on nii halvas seisukorras, et nende eest ei olegi võimalik tasu küsida (Kohaliku omavalitsuse ... 2011:41–42). Eluasemeteenuste järgi on, erinevate uuringute andmetel, Eestis suur vajadus. Inimesed, kelle sissetulekud on alla miinimumpalga, ei suuda oma eluaset remontida ega renoveerida ning selle tõttu elavad paljud lastega pered väga halbades tingimustes.

1.3.4. Koduteenused

Koduteenused, SHS järgselt, on isikule kodustes tingimustes osutatavad teenused, mis aitavad tal harjumuspärase keskkonnas toime tulla. Koduteenuseid osutatakse eelkõige nendele lastega perekondadele, puuetega isikutele ja vanuritele, kelle toimetulek sõltub kõrval abist. Lastega pered vajavad abi toiduainete ja majapidamistarvetega varustamisel, eluaseme korrastamisel, lapse või vanema abistamisel, eluaseme kütmisel, lapse hooldamisel, ametiasutuste külastamisel, asjaajamisel, lapse lasteasutusse või kooli viimisel ja toomisel (Lastekaitsetöö ... 2004:88). Sellisteks lastega perekondadeks on näiteks puudega lapsega pered, puudega vanematega pered, lasterikkad pered, üksikvanemaga pered. Koduteenuse osutamise aluseks on SHS ja kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. Teenuse taotlemiseks tuleb isikul või tema seaduslikul esindajal pöörduda taotlusega kohaliku omavalitsuse poole, kus selgitatakse teenuse saamise tingimusi ja korda (Koduteenus 2014). Olenevalt omavalitsuse kehtestatud korrast võib koduteenus olla perele tasuline, kuid teatud tingimustel osutatakse teenus ka tasuta.

Arvestades perekonna sissetulekuid või kui perekonnas on töötuid, tegemist on üksikvanemaga perekonnaga ning teisi hindamisel arvestatavaid argumente.

1.3.5. Hooldamine perekonnas

Vanemlikust hoolitsusest ilma jäänud lapsele saab pakkuda perekonnas hooldamist, sõlmides kirjaliku lepingu lapse elukohajärgse kohaliku omavalitsuse ja hooldamisele võtja vahel. Hooldamine perekonnas on isiku hooldamine sobivas perekonnas, kelle liikmete hulka ta ei kuulu (SHS 1995). Perekonnas hooldamise eesmärk on hooldada vanemliku hooleta lapsi, kellega hooldajal puudub sugulussuhe, pakkuda lapsele turvalist arengukeskkonda ja valmistada teda ette iseseisvaks eluks. Samuti soovitatakse toetada lapse kontaktide säilimist bioloogilise perekonnaga kogu teenuse osutamise jooksul juhul, kui see pole vastuolus lapse huvidega (Puhm 2012:16). Lapse perekonda hooldamisele suunamisel ja talle juhtumiplaani koostamisel arvestatakse vähemalt 10-aastase lapse soovi. Kui lapse arengutase seda võimaldab, tuleb arvestada ka noorema kui 10-aastase lapse soovi. Enne nõusoleku andmist on lapsel õigus tutvuda hooldajaks saada soovija, tema perekonna liikmete ja koduga ning saada nende kohta teavet. Hooldaja perekonda elama asumisel on lapsel õigus kaasa võtta oma isiklikud esemed (Perekonnas hooldamine 2014). Lapse paigutamisel hooldamisele väljapoole kohaliku omavalitsuse halduspiirkonda hoolitseb lapse elukoha järgne valla- või linnavalitsus tema sidemete säilimise eest endise kodukohaga, loob tingimused sinna tagasitulekuks ja aitab kaasa tema elluastumisele, pakkudes sotsiaalnõustamist ja tugiteenuseid või korraldab eluruumi tagamise täiskasvanuks saanud lapsele, et soodustada iseseisvat toimetulekut (Perekonnas hooldamine ... 2014). Perekonnas hooldajal on õigus saada kohalikult omavalitsuselt lapse hooldamiseks ja kasvatamiseks vajalikku infot ja sotsiaalnõustamist (Puhm 2012:17). Perekonnas hooldamine tagab lapsele võimalikult perekeskse kasvukeskkonna ning on lapse arengule parim.

1.4. Käru Vallavalitsuse poolt pakutavad sotsiaalteenused

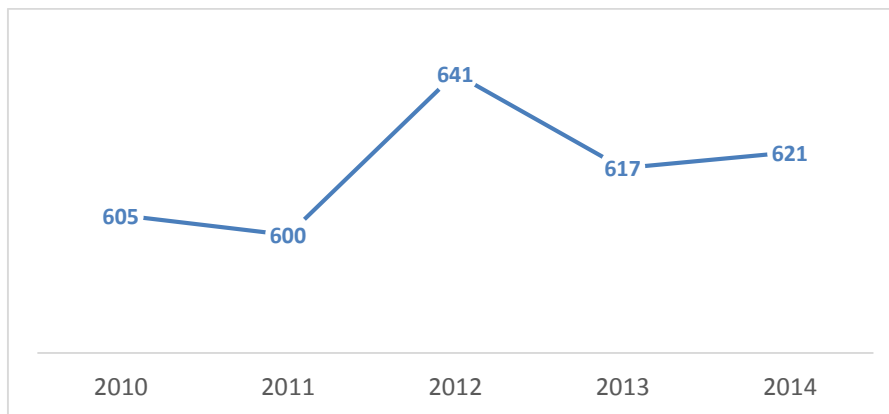
Kohalikus omavalitsuses pakutavate sotsiaalteenuste vajaduse määrab ära antud piirkonnas elavad inimesed. Ühel väike vallal on keeruline töös hoida kõiki SHS ettenähtud sotsiaalteenuseid. Eesti praeguses kohalike omavalitsuste rahastamise süsteemis sõltub omavalitsuse tulu aga väga suurel määral omavalitsuses elavate inimeste

sissetulekutest ning omavalitsuse eelarve on elanike tulumaksu muutuste suhtes tundlikum kui riigieelarve (Ülevaade riigi ... 2013:29). Eelarve tasakaalus hoidmiseks osutatakse neid sotsiaalteenuseid, mida elanikkonnale on reaalselt vaja. Maapiirkonnas tuleb aitamissuhtes arvesse võtta kohalikke eripärasid: teenuste võimalused ja spetsialistid kohapeal, geograafiline paiknemine, territooriumi jaotumine, asustustihedus, transpordivõimalused pere teenusteni jõudmiseks ja asjaajamiseks, kohalike elanike ja valla juhtide suhtumine (Aedma 2012:35). Käru vald osales käesoleva aasta aprillis „Maale elama“ messil, mis kinnitab, et vallajuhid on motiveeritud valla arengule kaasa aitama. Käru vallal on piisavalt atraktiivsust ning järgnevates alapeatükkides antakse ülevaade Käru vallast ja Käru Vallavalitsuse poolt pakutavatest sotsiaalteenustest.

1.4.1. Käru valla iseloomustus

Käru vald on oma suuruselt ja rahvaarvult üks väiksemaid valdasid Eestis. Käru valla üldpindala on 214,9 km², mis moodustab 7,2 % Raplamaast. Elanike arv 2014 maikuu seisuga on 621, neist mehi 309 ja naisi 312 (Statistikaamet 2014). Protsentuaalselt jaguneb elanikkond vanuserühmade järgi: 0 – 19 aastaseid 23%; 20 – 64 aastaseid 53 % ning 65 ja vanemad 24 %.

Ülalpeetavate määr 2013 aastal on 74,1, mis näitab laste ja pensionäride arvu 100 tööealise kohta. Demograafiline tööturusurveindeks on 2013 aastal 0,77 ning näitab 5 – 14 aastaste ja 55 – 64 aastaste inimeste suhet ehk järgmisel kümnendil tööturule ja tööturult lahkuvate inimeste suhet. Kui selle näitaja väärtus on üle ühe siis on tööturule sisenejaid rohkem kui lahkujaid (Statistikaamet 2013).

Joonis 1. Käru valla rahvaarv 2010 – 2014 (Statistikaamet 2014, autori koostatud).

Käru vallas on üks suurem alevik – Käru alevik ja 8 küla (Jõeküla, Kullimaa, Kõdu, Kädva, Kändliku, Lauri, Lungu ja Sonni küla). Valla administratiivkeskus paikneb Käru alevikus. Keskusest kaugemad külad on Kullimaa ja Kädva ning asuvad ligikaudu 11 km kaugusel. Valla keskusest Türi on 18 km, Raplasse on 32 ja Tallinnasse ca 80 km. Käru vald asub Rapla maakonna kaguosas, kuid Eesti kontekstis praktiliselt Kesk-Eestis ning piirneb: põhjas Rapla maakonna Kaiu valla, läänes Rapla maakonna Kehtna valla, idas Järva maakonna Türi valla Väätsa valla ja lõunas Pärnu maakonna Vändra vallaga (Käru valla Terviseprofiil 2013: 5). Seega asub Käru vald strateegiliselt heas asukohas ja soosib, tänu ühistranspordile, töötamist väljaspool vallapiire. Käru vallas 2013. aasta esimese jaanuari seisuga on Maksu- ja Tolliameti andmetel Käru vallas registreeritud 80 ettevõtet, sealhulgas 1 aktsiaselts, 37 osaühingut ja 42 füüsilisest isikust ettevõtjat. Käru vallas tegutsevad valdavas enamuses kohalike inimeste poolt asutatud väikeettevõtted - töötajate arvuga kuni kümme inimest. Seetõttu on ettevõtetel tugev seotus kogukonnaga (Samas 2013:26). Käru vallaelanikele pakuvad avaliketeenuseid: Käru Perearstikeskus, mille ruumes asub apteek, Eesti Post, Käru Põhikool, mille juurde on liidetud lasteaia kaks rühma, Käru Raamatukogu, AS Käru Hooldusravi Keskus, mis korraldab koduõendusteenust, Käru Vallavalitsus, Staadionimaja, mille juurde kuulub korras staadion ning kus viiakse läbi esinevaid spordiüritusi ja –laagreid. Tervislikele eluviisidele aitab kaasa terviserada, kus on atraksioone nii lastele ja täiskasvanutele ning veel on kaks ujumiskohta Mädara oja ning Käru paisjärv, kus toimub Eesti taasiseseisvumispäeval kontsert, mille lõpetab ilutulestik. MTÜ Käru Tuletõrje Selts renoveeris 2014 aasta märtsiks pritsumaja, mida kasutatakse valla ürituste läbiviimiseks ning kavas on sinna rajada veel jõusaal ja lauamängude tuba. Erinevaid kultuurisündmusi saab läbi viia MTÜ Käru Hariduse Seltsile kuuluvas raudteemajas ning Kädva Külaseltsimajas, mis asub kunagises koolihoones (Samas 2013: 48–49). Lastele ja noortele pakuvad huvitegevusi sh laagreid: Käru Põhikool, Katseliidu Rapla maleva Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Käru rühmad ning Käru Vallavalitsus. Käru vallal on pakkuda tegevusi harrastussportlastele, vabaajaveetmiseks, nii lastele kui täiskasvanutele.

1.4.2.Käru vallas osutatavad sotsiaalteenused

Käru vallas osutatavad sotsiaalteenused on reguleeritud mitmete Käru Vallavolikogu poolt vastu võetud määrustega. Kohaliku omavalitsuse eelarvest kaetakse järgmised sotsiaalhoolekandega seotud kulud, mille ülesanneteks on isikule või perekonnale toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks abi osutamine ja sotsiaalsete erivajadustega isiku sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele kaasa aitamine (Käru valla terviseprofiil 2013:35).

Eluasemeteenus on sätestatud Käru valla sotsiaalkorterite üürile andmise ja kasutamise korraga. Sotsiaalkorter on Käru valla omandis olev erastamisele mittekuuluv eluruum, mis antakse üürile eluaset vajavale isikule või perekonnale, kes ise ei ole suutelised ega võimelised seda endale või oma perele tagama (Käru valla sotsiaalkorterite ... 2009). Käesoleva aasta mai kuu seisuga on Käru vallal viis munitsipaalkorterit ja neli sotsiaalkorterit. Hetkel ei ole ühtegi vaba elamispinda ning tekkinud on korteri soovijatest järjekord. Sotsiaalkorteri eraldab vallavalitsus sotsiaaltöötaja ettepanekul. Sotsiaalkorter eraldatakse võimalusel järgmistele Käru valla elanikele, kes on kantud Käru valla elanikeregistrisse ning kelle eluruum on hävinud (tulekahju, loodusõnnetus) või muutunud elamiskõlbmatuks või muudel mõjuvatel põhjustel (samas 2009). Lisaks on kriisituba, mis asub AS Käru Hooldusravi Keskuses ning sinna on võimalik paigutada abivajajat ööpäevaringselt (Käru valla terviseprofiil 2013:35).

Koduteenuste osutamise kord Käru vallas sätestab Käru vallas vanurite ja teistele abivajajatele koduteenuste osutamise alused ning tingimused. Koduteenuste osutamise aluseks on kliendi avaldus, arstlik tõend tervisliku seisundi hindamiseks, koduse olukorra ning majandusliku olukorra kirjeldus, sotsiaalhooldustöötaja arvamus ja sotsiaalnõuniku otsus ning leping kolmes eksemplaris. Koduteenuste saamiseks esitab klient või tema abistaja sotsiaalnõunikule või sotsiaalhooldustöötajale avalduse, milles põhjendab oma soovi koduteenuste saamiseks. Koduteenuste taotlemiseks võivad pöörduda Käru Vallavalitsuse poole klient, tema naabrid, sugulased, arst jt. asjast huvitatud isikud (Koduteenuste osutamise ... 1999). Koduteenust kasutab 15 eakat ning lepingujärgselt osutatakse järgmisi teenuseid: kaupluse külastamine või tellitakse toiduained ja esmatarbekaupad koju; perearsti või pereõe külastamine ning suhtlemine eakaaslastega. Kord kuus saadakse Käru raamatukogus kokku, et tähistada sünnipäevi või muid olulisemaid tähtpäevi. Koduteenus on inimesele tasuta.

Koduõendusteenust vajavate klientide põhilise sihtgrupi moodustavad patsiendid, kes ei vaja enam aktiivravi ja on koju suunatud haiglast või muust institutsioonist või kelle kodune õendusabi võimaldab ennetada institutsionaliseerumist. Koduõenduse sihtgrupp on aga laiem kui hooldusravi klientuur, hõlmates lapsi, psüühikahäiretega inimesi, sünnitanud emasid, ägeda haiguse paranemisperioodis olevaid inimesi. Koduõendusteenust osutatakse Käru valla piirkonnas ja seda osutab AS Käru Hooldusravi Keskus (Käru valla terviseprofiil 2013:36).

Tugiisikuteenus on lastega peredele osutatav teenus, mille eesmärgiks on nõustada peresid laste eest paremaks hoolitsemiseks ja neile arengut toetava kasvukeskkonna tagamiseks (Käru valla terviseprofiil 2013:35). Tugiisiku teenust kasutab üks, kahe lapsega, perekond. Tugiisikuteenust reguleerib Käru vallas lastega peredele tugiisiku teenuse osutamise kord. Tugiisiku teenust saavad Käru vallas elavad ja rahvastikuregistri andmetel Käru valda registreeritud lastega pered, kes vajavad kõrvalist abi oma toimetulekuvõime tõstmiseks ja igapäevase eluga toimetulekuks ning suhtlemisel ümbritseva keskkonnaga (Käru vallas lastega ... 2010). Teenuse osutamise aluseks on kolmepoolne leping, mis sõlmitakse tugiisiku, kohaliku omavalitsuse ja perega. Perekond annab eelnevalt nõusoleku tugiisikuteenuse vastuvõtmiseks, olles kohtunud tugiisikuga.

Transporditeenust osutatakse Käru valla elanikele, kes selleks soovi avaldavad ning teenuse vajaduse kirjalikul avalduses ära põhjendavad. Avaldus esitatakse Käru vallavalitsusele, kus vormistatakse korraldus teenuse saamiseks või mitte saamiseks. Teenusele on kehtestatud hinnakiri, mis on kättesaadav Käru Vallavalitsuse vanalt kodulehelt, kuid mõjuvatel põhjustel kompenseerib Käru Vallavalitsus transporditeenusega kaasnevad kulud. Nendeks on lastega pered, kus on üks või rohkem töötut, üksik eakas või kelle igakuine sissetulek on madalam kui Eesis kehtestatud miinimumpalk. Transporditeenust osutatakse valla bussi või sotsiaautoga. Autori tööalase kogemuse põhjal tellitakse transport, kandraami või ratastooli jaoks, teistelt teenusepakkujatelt.

Supiköögiteenust, saunateenust ja pesupesemiseteenust on võimalik kasutada kõigil Käru valla elanikel. Teenustele on kehtestatud hinnakiri, mis on kinnitatud Käru vallavalitsuse korraldusega 02.08.2008 ning asub AS Käru Hooldusravi Keskuse arengustrateegia 2009 – 2015 lisas. Käru Vallavalitsuse kodulehel hetkel elektrooniline materjal puudub.

2. UURIMUS SOTSIAALTEENUSTE VAJADUSEST JA KÄTTESAADAVUSEST KÄRU VALLA LASTEGA PEREDELE

Lõputöö uurimuse osa annab ülevaate Käru vallas kasutavatest sotsiaalteenustest ja nende kättesaadavusest lastega peredele. Lisaks viiakse läbi dokumendi analüüs neile peredele, kellel on rehabilitatsiooniteenuse raames tegevuskava. Uurimises tehakse järeldused ja ettepanekud viimases peatükis.

2.1. Uurimise eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärgiks oli analüüsida sotsiaalteenuste vajalikkust ja kättesaadavust Käru valla lastega peredele. Uurimisküsimused keskendusid järgmistele teemadele:

- Milline on Käru valla lastega pere ja tema toimetulek?
- Milliseid sotsiaalteenuseid vajavad lastega pered Käru vallas?
- Kuidas hindavad lastega pered sotsiaalteenuste kättesaadavust?
- Kui rahul on lastega pered sotsiaalteenuste pakkujatega?

Lisaks analüüsiti rehabilitatsiooniplaani tegevuskavasid. Dokumentide analüüsiga saab täiendada teisi andmekogumise meetodeid, nt intervjuusid, aga seda võib kasutada ka iseseisva meetodina (Flick 2006: 245–246). Lõputöö autor kasutab töös rehabilitatsiooniplaani tegevuskavasid, mis on koostatud 2013 aastal ja varem.

2.2. Uurimismeetodid ja uuringu läbiviimine

Uurimus viidi läbi kvalitatiivsel meetodil. Kvalitatiivne sotsiaaltöölane uurimus kujutab endast pigem diskussiooni kui andmekogumist positivistlikus sõnakasutuses. Uurimise protsess kui interaktsioon kujundab ning seeläbi ka muudab uuritavat fenomeni. Uuriija, mõjutades oma tegevuse kaudu sotsiaalsete probleemide kujunemist, teeb omamoodi praktilist tööd. Võrreldes teiste sotsiaalteadustega, on kvalitatiivse sotsiaaltöölase uurimise oluliseks eripäraks andmete analüüsimise ja esitamise protsessi jätkuv diskussioon uurimuse subjektidega. Korduv kohtumine uuritavate subjektidega ning

nendega analüüsi tulemuste arutamine tõstab uurimuse veenvust ja usaldusväärsust, võimaldades sotsiaaltöö praktika edasiarendamist (Strömpl 2004:138). Kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis viidi läbi käesoleva aasta aprillis. Kvalitatiivne intervjuu on meetod, mis haarab intervjuueeritava kogemusi ja elumõtteid (Kvale 1996: 326).

Empiiriline materjal saadi intervjuerides Käru vallas elavaid lastega peresid. Uurimustöö jaoks kasutati informatsiooni saamiseks poolstruktureeritud intervjuud, mis on suunatud intervjuueeritavate arusaamadele ja kogemustele. Autor kasutas kvalitatiivuurimusel eesmärgipärast valikut. Valiku tegemisel moodustus uuritav rühm, mis koosnes seitsmest perekonnast ning kellel on olnud varasemalt mõningane kontakt sotsiaalnõunikuga. Analüüsi osas kasutatakse intervjuueeritavate eristamiseks lühendit P (perekond), mille järel olev number on intervjuueeritava number, mis on valitud juhuslikus järjekorras. Tsitaadid esitan kaldkirjas ja jutumärkides, tsitaatude märgistus /.../, mis tähendab lühendamisel väljajäetud osa.

Uuring viidi läbi neljas etapis:

- uuringu ettevalmistamine, intervjuu kava koostamine, intervjuueeritavate valimine;
- küsitletavate perekondadega aja kokku leppimine, uuringu läbiviimine;
- saadud intervjuude transkriptsioneerimine ja sisestamine Microsoft Wordi;
- andmete töötlemine, analüüsimine ja järelduste tegemine.

Uuringu ettevalmistus algas märtsis 2014, mille käigus koostati intervjuukava, saavutamaks soovitud eesmärgini jõudmist. Vähemalt kolmel korral sai intervjuukava parandatud ja täiendatud, enne kui autor intervjuusid teostama asus. Intervjuukava korrigeeriti ühe korra ka intervjuu ajal, kus üks küsimus tõsteti teisest blokist kolmandasse, see ei mõjutanud vastajate vastuseid, kuid autor pidi kahe vastaja vastused, soovitud tulemuseni jõudmiseks, ümber tõstma. Intervjuude aeg lepidi lastevanematega varem kokku, kas siis telefoni teel või silmas-silma kohtumistel. Kaks respondeeritavat soovisid küsimustikuga paber kandjal eelnevalt tutvuda. Üks neist ei vastanud tervislikel põhjustel.

Intervjuukavas (Lisa 1) oli kokku 23 küsimust, mis jagunesid nelja blokki:

- Pere üldandmed ja toimetulek;

- Sotsiaalteenuste kasutamine ja vajalikkus;
- Rahulolu sotsiaalteenuste kättesaadavusega;
- Rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega.

Intervjuud salvestati diktofoniga ning selleks küsiti vastajalt luba. Kõik seitse vastajat olid salvestamisega nõus. Intervjuud vältasid, kõige lühem 14 minutit ja pikem 26 minutit. Küsitaja eesmärk oli olla kuulaja rollis, lastes vastajal rääkida oma kogemustest ning sekkuda nii vähe kui võimalik. Tegelikult tuli loetleda olemasolevad sotsiaalteenused ning juhtida tähelepanu sellele, milliseid sotsiaalteenuseid perekond juba kasutab. Saadud helifailid laeti arvutisse ning salvestatud failid transkribeeriti Wordi dokumendiprogrammi. Konfidentsiaalsuse huvides ei kasutata ega esitata isiku nimesid ning intervjuueeritavate järjekord ei kattu tähistusega.

2.3. Valimi kirjeldus

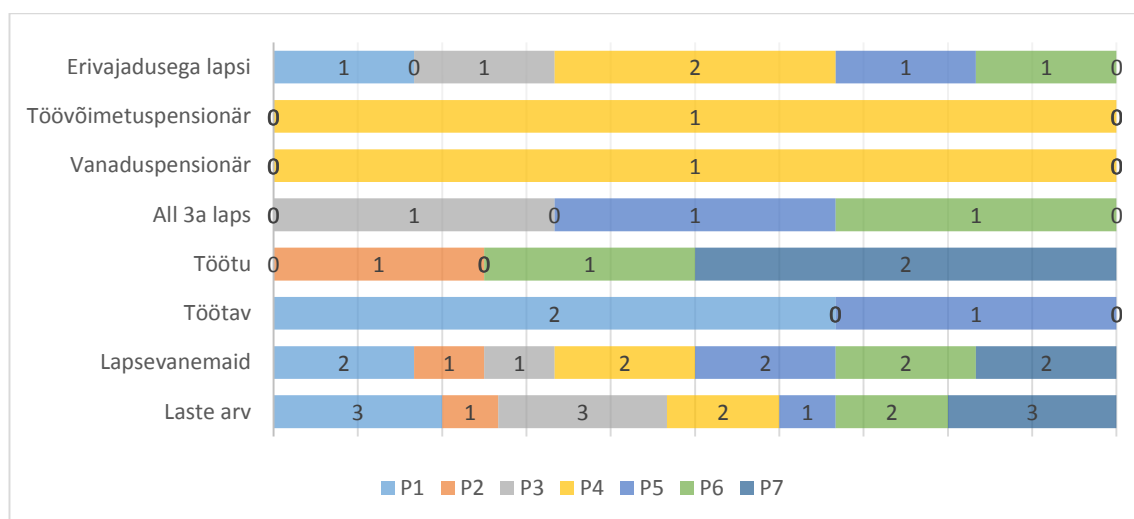
Küsitleti seitsset Kärü vallas elavat peret, neist viiel asub elukoht Kärü alevikus ja kaks peret elab Jõeküla külas. All toodud tabel näitab 2011 aastal Rahvaloenduse ajal elavaid lastega perekondi Kärü vallas, mis näitab, et küsitletavaid perekondi oleks võinud rohkem olla.

Tabel 1. Kärü vallas alla 18-aastaste lastega perekondade arv 2011 Rahvaloenduse ajal (Statistikaamet 2014, autori koostatud).

Kärü vald 2011	Alla 18-aastaste lastega perekond
Perekondade arv	60
Perekonnaliikmete arv	229

Valimisse valitud respondendid kuuluvad teatud mõttes riskiperedesse. Riigikontrolli andmetel esineb üheksa riskirühma, mille üle tuleks kohalikel omavalitsustel arvestust pidada ning need on järgmised: puudega laps; laps, kellel on probleeme koolikohustuse täitmisega; laps, keda kasvatab vanavanem või kolmas isik, kes pole lapse vanem; vanematel/vanemal on probleeme alkoholi või narkootikumidega; laps, kellel on käitumis- või kasvatusraskused; laps, keda kasvatab üks vanem; terviseprobleemidega laps; peres on vähemalt üks töötu; peres on muud sotsiaalsed probleemid. Tõhusaks ennetustööks on Riigikontrolli arvates oluline täpselt teada, millised on selle töö

sihtrühmad ja kui suure hulga laste või perekondadega tuleb see juures arvestada (Laste hoolekande 2013:17). Kärü Vallavalitsusel puudub täpne ülevaade riskiperedest, sest sotsiaalnõunik ei pruugi teada saada erivajadusega lapsest peres, kui lapsevanem ise ei tule nõustamisteenusele. Kohalikus omavalitsuses elavate puudega laste andmete saamiseks tuleb vallavalitsusel esitada kirjalik päring Sotsiaalkindlustusameti büroosse.

Joonis 2. Kärü valla küsitluses osalenud pere üldandmed 2014 (autori koostatud).

Intervjuueritavatest peredest annab ülevaate joonis 3, kus igal perel joonisel on oma värv ja tähistus P1 kuni P7. Erivajadusega lapsi oli kokku kuus, neist ühel oli käitumisraskused (P1), kahel lapsel oli vaimne mahajäämus (P4) ning kolmel lapsel tervisest tulenev erivajadus. Neist viis last oli viibinud rehabilitatsiooniteenusel. Ühes perekonnas oli üks vanem töövõimetuspensionär ning teine vanaduspensionär (P4). Alla kolme aastase lapsega oli kodus kolm lapsevanemat, emad. Töötutega peresid oli kokku kolm neist ühes peres olid mõlemad vanemad töötud (P7) ning töötavaid lapsevanemaid kolm, neist mõlemad vanemad töötasid ühes perekonnas (P1). Respondentide seas oli kaks peret ühe vanemaga. Üksikvanemaga leibkondi oli 2011 aastal 7804 perekonda rohkem võrreldes 2010 aastaga (Üksikvanem 2014). Alaealiste laste arv peredes oli ühest kuni kolme lapseni.

2.4. Uurimisandmete analüüs ja uurimistulemused

Järgnevates alapeatükkides analüüsitakse intervjuu käigus kogutud andmeid, mis saadi küsitledes peresid intervjuukava alusel. Alapeatükid on saanud pealkirjad intervjuukava teemablokkide järgi ning teemad on järgmised: Kärü valla perede toimetulek, sotsiaalteenuste kasutamine ja vajalikkus, rahulolu sotsiaalteenuste kättesaadavusega, rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega.

2.4.1. Kärü valla perede toimetulek

Majanduslik toimetulek näitab kui kindlalt perekond end tunneb või toob välja riskid, millele tuleb lahendusi otsima hakata. Küsimusele, milline on pere majanduslik toimetulek, vastasid kõik respondendid. Seitsmest perest hindas oma toimetulekut väga heaks üks perekond, kus mõlemad täiskasvaud töötasid. Ema töötas osalise tööajaga ja isa täisajaga.

Hea. Meil on kõik olemas. Pigem on meil tegemist juba ületarbimisega ning olemegi riideid ja mööblit lihtsalt ära jaganud. /P1/

Kolm perekonda oma toimetulekut nii väga ei kiitnud, pigem oldi lepitud olukorraga kui paratamatusega. Tegelikult on tekkinud olukord, kus probleemid on kuhjunud ning ei leita endas sisemist ressurssi.

Keskmine. Nojah, peab hakkama saama ju. Põhimõtteliselt algus on ikka raske. Saame hakkama, muidugi võiks parem olla. Muidugi ei nurise aga alati oleks parem kui mõni toetus veel oleks, sest mina enam emapalka ka ei saa. /P5/

Peres on laps, kellel on terviseseisundist tulenev erivajadus, ema on lapsehoolduspuhkusel ning isa käib tööl – välismaal.

Eesti palgaga ei elaksi ära. /P5/

Toimetulek – see on nii tõusude kui mõõnadega. Mõnikord läheb nii hästi, et noh , et kõik on väga hea ja korras ja mõnikord on vaja sotsiaalabi. /P6/

Antud leibkonnas on kaks täiskasvanut, kellest üks lapsevanem on töötu ja ema lapsehoolduspuhkusel. Peres kasvab kaks last, noorim erivajadusega. Head ajad on siis kui pereisa Soome tööle saab.

Siiamaani oleme kõige asjadega hakkama saanud. /P4/

Selles peres on üks lapsevanem töövõimetuspensionär ja teine vanaduspensionär, peres kasvab kaks koolis käivat last ning mõlemal on raske puue.

Oma majandusliku toimetulekuga olid rahulolematud kolm perekonda. Põhjuseks toodi tööpuudus ja vähene materiaalne kindlustatus.

Halb! Tööd ei ole. Siin samas vallas tööd ei ole. Kui on tööpakkumine siis on see kuskil kaugemal ja siis pole liikumis võimalust. Ainuke sissetulek lapse pension (toitjakaotuspension) ja valla toetus (toimetulekutoetus). /P2/

Nagu ikka läheb siin, raha ei jää eriti. Saan ainult vanemahüvitist. Söögi peale läheb ka nii palju, et osad arved jäävadki maksmata. See kuu läks ka nagu niuhti. Poisile ostsin makaroni hästi palju. Need on nii kallid. /P3/

Üksikvanemaga ja kolme lapsega perel on keeruline toime tulla ka siis kui elatakse sotsiaalkorteris, mille ülalpidamiskulud on väikesed. Samas maksta tuleb elektri ja küttepuude eest. Ühel lapsel on diagnoositud gluteenitalumatus ning eritoitu saab osta suurematest kauplustest, kas siis Türitl, Raplast või Tallinnast. See tõttu on ema sunnitud kord kuus ostma suuremaid koguseid gluteenivabu toiduaineid.

Raske on. Tööd ei ole. Sealt Türi puhvetist öeldi nüüd ka ära. Ei teagi, mis saab. Suur peavalu ainult. Elaksin Pärnus, oh jumal, seal oleks tööd küll. Mine nõudepesijaks või ettekandajaks. Laste juurest ei tahaks nii kaugel tööl käia. Kärü poest käisin juba ka küsimas, et puhkuse ajaks või nii. Aga ei tahetud. Näe, mees ka ei saa tööd. Tahab Soome minna. Ütlesin talle, et enne ei lähe kui autojuhiloa saan tehtud siis mingi aega tahab. Nii raske on. Poes käin jala, kõik tassi käe otsas. Oh, ei tea, ei tea. Kodus istuda on ka nii õudne aga noh suvel võin ju oma kartulivagude vahel olla. Aga kui vaatan teisi

inimesi, et oh jumal, kuidas nad elavad, minul pole nagu häda midagi, ma saan ikkagi ju toetust ja riideid saan tasuta. Nii palju ilusaid riideid olen saanud. Ma olen teistele ka viinud, kes siin veel vaesemad on./P7/

Mõlemad lapsevanemad on töötud ja perekond saab toimetulekutoetust. Lisaks toetab perekonda naise ema. Peres kasvab kolm last, kaks neist käivad lasteaias ja suurem laps Kāru Põhikoolis. Perekond elab Kāru alevikust umbes kuue kilomeetri kaugusel. Lastel on võimalik koolibussiga kooli ja lasteaeda ning koju tagasi saada. Perel on ka auto, mida põhiliselt kasutab isa, kes otsib juhutöid. Töötutega peredest ei olnud Eesti Töötukassas arvel mitte keegi. Üks lapsevanematest loobus Töötukassas käimisest peale seda kui lõppes töötuskindlustushüvitis.

Mõttetu koht see Töötukassa. Iga kuu käi seal lihtsalt märkimas. Midagi ei tehta. Tööd ega koolitusi ei pakuta. Muudkui sõida. Raha ka ei anta enam aga mille eest ma sinna Raplasse sõidan. Ei mina sinna enam ei lähe. Ma saan kodust arvutist kah vaadata kus vabad töökohad on. Seal Raplas need samad CV keskused ja onlainid või mis nad iganes on./P2/

Küsimusele, kuidas perekonnad oma elamistingimusi hindavad, vastati väga erinevalt. Kuus perekonda pidas vee ja kanalisatsiooni olemasolu majapidamises väga oluliseks.

Väga head. Elame kortermajas. Muidugi tahaks oma maja aga ega siin ka midagi viga pole. Ikkagi oma õu ja naabritega saame hästi läbi. Lõpuks saime remondi ka tehtud. Noh, köök on veel, kus tuleks uuesti teha. Aga muidu soe ja külm vesi tuleb kraanist. Korter on puuküttega aga vähemalt kütad siis kui ise tahad. /P1/

Täitsa head on. Vana talu maja küll on aga saime nüüd remondi tehtud. Mees teeb kõik ise ainult asjad tuleb osta. Nüüd on vesi ka toas ja sooja vett saab ka. /P7/

Nii ja naapidi. Puuküttega. Vesi tuleb tuppa tuua. /P4/

Need on kohutavad. Tahaks ikka, et vesi oleks sees, laste pärast juba. Ei tea, kuidas neid pesta. Vanem poiss ei mahu vannigi ära. Käime siin naabri juures saunas. Aga vahepeal ei saa kui lapsed on haiged. /P3/

Rahul. Ee, ütleksime, et noh katus pea kohal ja soe. Üritatud kõik hubaseks teha, kõik võimalikest asjadest. Noh, ütleme, ma olen rahul. WC, vannituba, vesi on kõik. Ei ole ju mingit probleemi otseselt. /P6/

Normaalsed. Noh, keskmine. Selles mõttes, et soe vesi on olemas, soe elamine /.../ Kõik hädavajalik on olemas. /P5/

Halvad. Vaja remonti teha aga remondi jaoks pole raha. Väga halvasti ka ei ole aga võiks parem olla. Elada saab, ütleme nii. /P2/

Küsimusele, kuidas perekond ise oma olukorda saaks parandada siis eelkõige sooviti tööle minna. P1, P3 ja P4 ei osanud antud küsimusele vastata. Töötud respondendid, peale ühe P7, ei kommenteerinud, mida nad on töökoha leidmiseks teinud.

Eks ikka esimene asi tuleb töö leida. /P2/

Noh, ise tööle minna kui see võimalik on /.../ hetkel ei ole see lapse kõrvalt võimalik, sest kes teda hoiaks. Ja siis on jälle rahalised väljaminekud kindlasti. Tavalasteaeda, kas me üldse saame teda panna. Kõik on praegu veel lahtine. Kuigi Raplas on erivajadustega lasteaed olemas aga ma ei tea, kuidas nad temaga seal hakkama saaksid, sest ta ju liigub ja teeb kõik ise. Aga noh, tal on ju, ei oskagi öelda, ikkagi erivajadus, kuigi see on teistmoodi. /P5/

No ise, nii palju, et oma olukorda parandada võiks ju tööl käia. Aga noh, mul laps ju ei lase seda teha. Ja kuna hetkel tööd pole siis hetkel polegi see võimalik. /P6/

Leiaks endale ikka töö. Oh issand siis läheks ikka poole kergemaks. Leiaks mees ka endale töö. Tahab auto peale minna. Tead selle ehitusega ei teeni ka enam midagi. Keegi ei taha maksta. Nii raske on ikka. Oh ei tea, mis saab. Õnneks on lapsed terved ja ise ka. /P7/

2.4.2. Sotsiaalteenuste kasutamine ja vajalikkus

Intervjueeritavad pered, Kärü vallas, leidsid, et on sotsiaalteenustega kindlustatud. Selle küsimuse juures eriti pikalt ei arutletud. Üks ema ei vastanud sellele küsimusele. Ülejäänud respondendid järeldasid, et on sotsiaalteenustega hästi kindlustatud.

Hetkel on meil ju kõik hästi ja me saame hakkama. Samas oleme mingi lahenduse ju leidnud. /P5/

Ma tean /.../ et meie vald alati aitab kui asi on ikka väga probleemne. Aga kui kindlustada mingisuguse tööga. Tänapäeval see on nii, et täna on tööd aga homme ei ole. /P6/

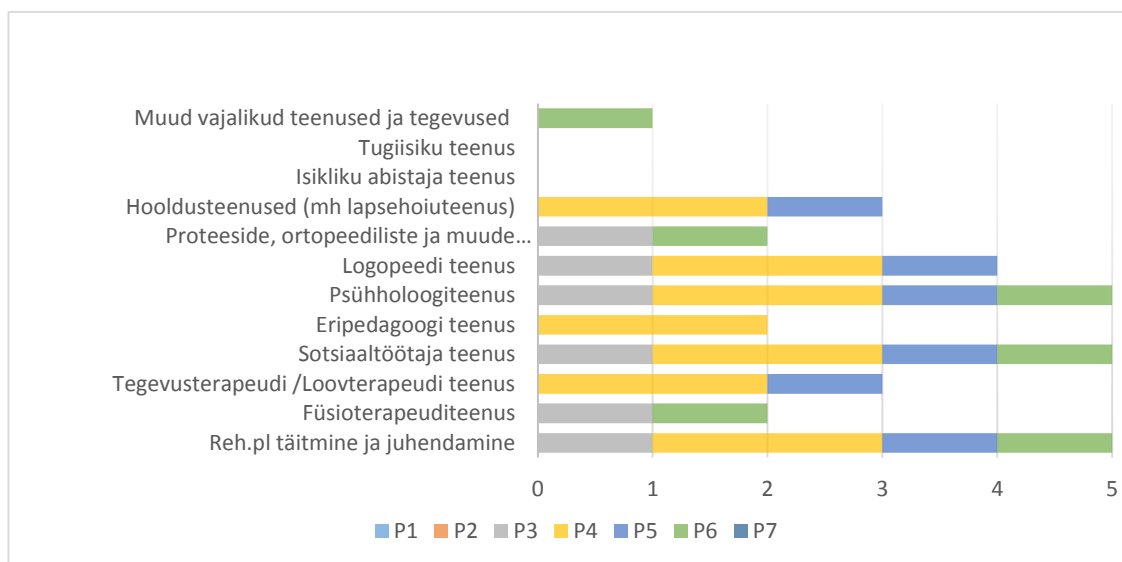
Viis last oli kasutanud, SHS mõistes, rehabilitatsiooniteenust ning neile on koostatud tegevuskava. Tegevuskava järgselt peaksid kõik pered (/P3/ kuni /P6/) saama sotsiaalnõustamis-, psühholoogi- ja logopeediteenust. Füsioterapeuditeenus on määratud kahele lapsele (/P3/ ja /P6/) ning eripedagoogi ja tegevusterapeudi teenust vajavad kaks last (P4). Hooldusteenuseid, lapsehoiuteenust, peaksid kasutama kolm last (P5) ja (P4). Lähimad lapsehoiuteenust osutavad asutused on Türil ja Raplas. Üks perekond plaanib Kärust lahkuda, sest kohapeal lapsehoiuteenust ei pakuta. Sotsiaalnõunik ei teadnud, et kahele lapsele on koostatud rehabilitatsiooniplaan, mis näitab, et eelkõige ollakse huvitatud toetustest kui teenustest. Sotsiaalteenustest on rohkem kasutaud sotsiaalnõustamisteenust ning teenust on kasutatud rahaliste toetuste saamiseks, näiteks: sünnitoetus, toimetulekutoetus ja vajadusepõhine peretotus. Ühele perele on osutatud eluasemeteenust, psühholoogi- ja logopeediteenust.

Kui laps oli haiglas siis ta käis psühholoogi ja logopeedi juures. Psühholoogi juures käib laps selle pärast, et teised lapsed kiusavad teda koolis. /P3/

Tugiisikuteenust kasutab üks perekond ning see on määratud perele sotsiaalnõuniku ettepanekul ja vallavalitsuse otsusega. Pere ja tugiisiku vahel on sõlmitud kolmepoolneleping. Kaks vastajat pidasid sotsiaaltoetuseid sotsiaalteenusteks ning rohkem räägiti rahast ja selle puudumisest kui sotsiaalteenustes.

/.../ seda toimetulekutoetust saame ja nii palju kui lapse pension. Ega muud midagi sihukest polegi. /P6/

Ega ma muud saa ju kui toimetulekutoetust /.../ Ah, toiduabi saime ka ju suvel. Siis ongi ju kõik või mis? /P7/

Joonis 3. Lastele pakutavad teenused rehabilitatsiooniplaani tegevuskava järgi 2013 aastal (autori koostatud).

Kõik seitse respondenti leidsid, et sotsiaalteenused on vajalikud ning aitavad toime tulla. Selle küsimuse juures hinnati ka kohaliku omavalitsuse tegevust ning see oli positiivne.

Momendil pean väga vajalikuks /.../ Ma ei kujuta ette, ilma nende teenusteta oleks mul raskem olla. /P2/

Väga vajalikuks pean! Toiduabi olen saanud, tugiisik on ja nõustamist saan. /P4/

Vahepeal on ikka vaja. Teevad elu natukene ikka kergemaks. /P3/

Väga vajalikuks /.../ poleks meie valda, sest hetke seisuga meie vald ainukesena meid toetab, et me saaksime süüa ja saaksime arved makstud. Ma olen väga tänulik vallale. /P6/

Sotsiaalteenuste piisavuse kohta leidis viis peret, et sotsiaalteenuseid Käru vallas on piisavalt. Kaks lapsevanemat leidis, et lastele suunatud teenuseid võiks olla rohkem ning selliseid, mis aitaksid lastel vabaaega sisustada. Puudust tunti veel toiduabist, võrdluseks toodi naaber vallas toimuv ja Toidupanga tegevus.

Teenuseid võiks olla rohkem /.../ Lastele võiks rohkem huvitegevusi olla – mängusaal, kus saaksid lauatennist või koroonat mängida. Väiksematel lastel pole tõesti midagi teha. Suuremad veel sõidavad rongiga Raplasse või Türile aga 7 – aastast ikka ei saada üksi sinna. /P2/

Ma arvan, et on /.../ ma tean, et mõnedel valdadel on teistmoodi, lihtsalt – noh, näiteks toidupank. See oleks väga abiks /.../ Lastele võiks ka mingi koht olla. Mitte käia mööda Kärü ja lammutada aknaid ja klaase, vaid oleks mingi huviring, mis arendaks lapsi. Näiteks Kehtnas on noortekeskus. Mina oleksin ise jube õnnelik kui suvekuudel oleks lastel koht kus olla. /P6/

Sotsiaalnõunikule tegid ettepanekuid, sotsiaalteenuste vajaduste kohta, kolm respondenti ning neli perekonda leidis, et kõik on hästi ja neilt ettepanekuid ei tulnud. Respondendid P2 ja P6 leidsid, et lastele tuleks suveks mingid tegevused ja võimalused leida, et nad ei hulguks Kärü alevikus ringi. Respondent P3 soovis paremaid elamistingimusi.

Tahaks veega korterit. Siin üldse olen vahepeal mõelnud, et valla korterid võiksid olla eraldi ja vesi sees. /P3/

2.4.3. Rahulolu sotsiaalteenuste kättesaadavusega

Inimeste teadlikkus sotsiaalteenustest on väga erinev. Pigem teatakse neid teenuseid, mida reaalselt ise kasutatakse. Respondentidest ei vastanud mitte keegi küsimusele, milliseid sotsiaalteenuseid Te teate, mida riik ja kohalik omavalitsus lastega peredele pakuvad, otse. Rohkem räägiti rahast ja toetustest ning sellest, milliseid võimalusi rehabilitatsiooniprogramm pakub. Internetti infoallikana olid kõik respondendid kasutanud. Lisaks saadi teavet erialaarstidelt, spetsialistidelt ja organisatsioonidest.

Tallinnas arstid, kõik vajalik räägiti ja soovitati. Info liigub, noh, ma ei pea uue arsti juurde minnes kõike ise rääkima. Nemad juba teavad ja nii on palju lihtsam. /P5/

No üle üldiselt ma olen natukene ikka uurimistööd teinud internetist ja sotsiaalnõuniku käest ja olen käinud ka pensioniametis, et uurida lapse invaliidsuse kohta päris palju asju, et mida ma saaksin taotleda ja mida ei saaks taotleda /.../ kui inimene teab, millega tal tegemist on siis on suht kerge Eestis saada tuge või toetust ametnike poolt. Mina olen rahul. /P6/

Sotsiaalteenuste kättesaadavusega oldi rahul. Põhjuseks toodi hea transpordiliiklus ja kaks respondenti leidis, et teenused on lähedal. Respondendid elavad Kärus alevikus, kus teenuseid pakuvad asutused jäävad umbes ühe kilomeetri raadiusesse.

/.../ Minul on siit üle muru minna. Teha avaldus ja tõestada seda, et ma tõesti vajan. Selles mõttes on see suht lihtne protseduur ja kui keegi ikka vajab seda siis ei tasuks häbeneda. /P6/

Hästi, sest on ligidal ja lasteaiad ja kool. /P3/

Kolmanda bloki viimased küsimused, et milliseid sotsiaalteenuseid Kärus vallas vaja oleks ning milliseid ettepanekuid teeksite sotsiaalnõunikele teenuste kättesaadavuse kohta, elavat arutelu ei tekitanud. Jäädi tagasihoidlikuks või korrati varem öeldut.

2.4.4. Rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega

Kõik respondendid jäid sotsiaalteenuste osutamisega Eestis rahule. Mitte kellelgi polnud sotsiaalteenuste pakkujate kohta midagi halba öelda. Kõiki sotsiaalvaldkonnas töötavaid inimesi, erinevates asutustes, kiideti väga.

Noh, kuidas on. Sõbralikud. Tuled, inimesed naeratavad, mõistavad, soovivad, mida teha, kuidas teha. /P6/

Laste Fond on meid kõige enam aidanud. Tema poolt tuleb täispakett, juba teist aastat järjest. Pluss veel, Kärus vald toetab, kõik need kütusekulud ja mis me kõik oleme küsinud, oleme saanud /.../ Rapla Maavalitsusest aidati ka, otsiti kõik info mulle välja. Arstid olid nii mõistvad /.../ Praegu on kõik jooksmas hakanud ilusti. Praegu olen ma rahul. /P5/

Suhtutakse ilusti, ei ole midagi, et riieldakse või midagi. Lapsele väga meeldib. /P3/

Ise olen suhelnud sotsiaalkindlustusametiga ning seal on väga toredad inimesed. Oli täitsa piinlik, kui ma küsisin ühte küsimust mitu korda aga räägiti ja seletati uuesti üle. Maavalitsuses käisin ka lapsele isikliku abivahendi kaarti taotlemas. See käis nii kiiresti ning ametnik jagas soovitusi, kust ma need ortopeedilised jalatsid saan ja mis need maksavad. Väga mõistlik. /P1/

Oli neid respondente, kes pöördusid sotsiaalteenuste pakkujate poole suurte ootustega ja nende vastustest selgub, et neil ei tulnud pettuda. Samas viis respondenti pöördusid mõningase ettevaatusega ametnike poole ning mitte kellelgi ei tekkinud negatiivseid tundeid.

Esimesel korral olid tunded segased. Aga pärast olid juba positiivsed ootused ikka, et minust saadakse aru ja tullakse vastu. /P2/

Tõsiste ootustega. Selles mõttes, et kui ma ikka midagi tahan siis küsin ikkagi otse nagu asi on /.../ ja ma olen ju saanud ka. Noh, mõni väike asi on aga samas on need nii tühised, sest suuremad asjad on olemas /P5/

Eks ikka hoolt, et meist hoolitakse, et meid ei jäeta nii sama, et iga mure on lahendatav, et sulle ei keerata selga vaid võetakse sinu muret kui enda muret. /P6/

Oh jah, mis sa ikka oodata oskad. Ei noh, kui on ikkagi mingi mure, no ma ei tea, lähed ikka sotsiaalnõuniku juurde. Mingit abi ikka saab, päris ilma pole jäänud. /P7/

Mida ma ootan. Kõigepealt seda, et pikalt ootama ei peaks ja siis et ma oma küsimustele ikka vastused saaksin. Vahel olen kartnud helistada ja küsida, et mis nad ütlevad aga tegelikult on kõik olnud nii mõistvad ja lahked. /P1/

Väga ootusi pole. /P3/

Kõik seitse respondenti leidsid, et Käru vallavalitsuse poolt pakutavad sotsiaalteenused lastega peredele on kättesaadavad ning oldi rahul teenusete pakujatega.

Eluks vajalikud teenused on olemas. Perearst, kool, lasteaed, pood. Kuule, ütle, kas meid ka liidetakse kokku mingi vallaga? /P2/

Ise enda kohta võin öelda, et sellega on kõik hästi. /P5/

Ma ei teagi, minu meelest on kättesaadavad. /P6/

On kättesaadavad ja ligidal. /P3/

Ülejäänud respondentide vastused olid sarnased. Ühtegi teemakohast ettepanekut, sotsiaalteenuste kättesaadavuse kohta ei tehtud. Üks respondent oli huvitatud sellest, et lastele huvitegevusi kooliväliselt pakutakse, ujumist või muud treeningut.

2.5. Arutelu ja järeldused

Intervjueeritavad jagasid oma kogemusi sotsiaalteenuste vajalikkusest ning kättesaadavusest Käru vallas. Arvamused oli erinevaid, kuid pigem tagasihoidlikud ning selle põhjusteks võivad olla, esiteks et intervjuukava oli koostatud liiga üldistavalt. Intervjuusid läbi viies selguski, et intervjueerijal tuli respondentidele sotsiaaltoetuste ja sotsiaalteenuste mõisteid määratleda, sest rohkem sooviti rääkida rahast ja selle puudumisest. Leiti, et kui raha on rohkem siis saadakse paremini hakkama. Lisaks ei teatud kohaliku omavalitsuse poolt pakutavatest teenustest, mida osutatakse koostöös AS Käru Hooldusravi Keskusega. Intervjuu käigus tuli ühele perele üllatusena, et ka lastega pered võivad kasutada saunateenust ja pesupesemiseteenust.

Teiseks põhjuseks, miks intervjuu tulemused vaoshoituks osutusid, oli et intervjuu läbiviija töötab kohalikus omavalitsuses sotsiaalnõunikuna. Intervjuu käigus sai öeldud korduvalt, et vastajad oleksid avatud ning räägiks oma kogemustest ja vajadustest sotsiaalteenuste valdkonnas, sest vaid nii saab tulevikus hetkel valitsevale olukorrale lahendusi leida. Ometi jäädi oma sõnades ettevaatlikuks ning delikaatseks, et mitte viriseda ja kritiseerida kohalikku omavalitsust.

Lõputöö autor saab siiski empiirilises osas kogutud andmetest järeldusi teha, sest olles korduvalt kokku puutunud intervjuudes osalenud peredega ning teades, väikese valla eelisena, nende tausta, ei ole raske aimata perede soove oma elukvaliteedi parendamisel. Soov leida tööd, mille eest saaks väärilist tasu, lastele vabaaja veetmise võimalusi ning kaasajale vastavaid elamistingimusi. Need olid peamised tahteavaldused, mida lõputöö autorile, korduvalt respondentide poolt välja öeldi.

Käru valla, intervjuus osalenud seitsmest perest kuus väitsid, et nende majanduslik toimetulek ei ole eriti hea. Üks respondent julges kindlalt öelda, et tema toimetulek on halb. Ülejäänud respondendid andsid otsekoheste vastuste asemel umbmääraseid ütlusi. E. Clery arvates suureneb Suur Britannias laste vaesus järgneva 10 aasta jooksul pea poole võrra. Lastega perede vaesuse peamised põhjused on: sõltuvusprobleemid, töötud lapsevanemad, perekonna lagunemine, hariduse puudumine, pikaajalised töötud (Clery 2012:163). Lisaks eelnenule on Lee ja O’Laoire nimetanud veel vaseid, mis iseloomustavad riskiperet ning nendeks on teismelise vanemaga, pere, vangistatud vanem, sage elukohavahetus ja vägivaldne lapsevanem (Lee, O’Laoire 2013:75). Selleks, et vähegi leevendada ja toetada riskiperede toimetulekut, tuleb kohalikul omavalitsusel pakkuda peredele toetavaid teenuseid. Uuringust selgus, et lastega perede jaoks on oluline kaasajale vastav elamispind. Samas ei saa eluasemekulud olla suuremad kui pere sissetulek. Käru alevikus asub kolm kortermaja, mis on elektriküttega ning paljud neist korteritest on tühjad, sest kulud on suured, eriti talvel. Käru Vallavalitsuses töötades teab autor, et omavalitsusel puuduvad ressursid, et renoveerida olemasolevad sotsiaalkorterid või tagada elamispinnad uue kortermaja rajamisega. Pikemas perspektiivis tuleks sotsiaalmaja ehitamine või renoveerimine Käru valla arengukavasse lisada.

Intervjueeritavad pidasid oluliseks lastele vabaaja sisustamist huviringide, treeningute või noortekeskuse näol. Laste ja noorte vabaaja veetmise võimalused varieeruvad väga erinevalt. Alates sellest, et veedetakse aega tänavatel, arvuti või TV ees, lisaks risk kiusatustesse sattuda. Heaoluriikides on üsna tavaline, et ebasoodsas olukorras olevatesse piirkondadesse luuakse sotsiaalteenuseid lastele ja noortele (Ewijk 2010:120). Hetkel on tõesti olukord, kus lapsed hulguvad sihitult Käru alevi peal ning lõputöö autor näeb vajadust luua lastele tingimused efektiivsemaks vabaaja sisustamiseks. Seda enam, et nende vanematel puuduvad ressursid huviringide või treeningute eest tasumiseks.

Uuringus osalenud lastega perede seas oli neli töötut neist kaks pikaajalist töötud ning veel kolm inimest, kes sobiva lapsehoiuteenuse saamisel, oleksid valmis tööle asuma. Neist kahel lapsel on tervislikust seisundist tulenev erivajadus ning sellest järelduvalt tavalasteaed neile ei sobi. Sellisel juhul tuleb omavalitsusel tagada neile lastele lapsehoiuteenus. Pered on kaalunud, sotsiaalnõustamise käigus, vastava väljaõppe saanud lapsehoidjat palgata, kuid selleks sobivat inimest on keeruline leida. Nii näebki üks pere lahendusena Käru vallast kolida omavalitsusse, kus tagatakse nende perele kvaliteetsemad teenused. Paraku intervjuu käigus, teenuste kättesaadavuse osas, konkreetselt lapsehoiuteenuse vajadust välja ei toodud.

Autor leiab, et Käru vallas on piisavalt ettevõtteid, kuhu inimesed saaksid tööle asuda, sest ettevõtjad on pöördunud korduvalt lõputöö autori kui sotsiaalnõuniku poole sooviga leida töötajaid. Ometi on inimesed pakutud tööst keeldunud, tuues põhjuseks ebasobivad töötingimused ja väikese palga. Pered elatuvadki erinevatest toetustest ning sotsiaalnõunikuna ei saa toetuse määramisest ja maksmisest keelduda, sest peres on lapsed.

Respondendid olid rahul teenuste kättesaadavusega kui ka teenuste pakkujatega. Uuringust selgus, et rehabilitatsiooniprogrammi tegevuskavas oli ettenähtud rohkem teenuseid, kui pered reaalselt kasutada saavad. Millest järeldub, et teenuste kättesaadavusega ei saa rahul olla. Autor, sotsiaalnõunikuna teeb ettepaneku, et rehabilitatsiooniteenuse osutajad võtaksid ühendust kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga, et üheskoos välja selgitada, milliseid teenuseid on võimalik koha peal pakkuda ning mida mitte. Selline koostöö teeks kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja teadlikumaks ning ei tekiks olukorda, kui erivajadusega lapse vanem tuleb nõustamisele siis sotsiaaltöötaja alles hakkab välja selgitama olukorra tõsidust. Üks lapsevanematest tõi väga hea näite meditsiiniastutustest, kus ta ei pidanud uuesti ja uuesti lapse haiguslugu jutustama vaid erialaarst oli lapse haiguslooga eelnevalt tutvunud ning saigi pakkuda parimaid lahendusi.

Intervjueeritavad pered olid rahul internetist kättesaadava infoga ning leidsid, et kogu teave riiklike ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuste kohta on kergelt leitav. Lõputöö autori enda kogemus ütleb, et Käru Vallavalitsuse kodulehel ei ole pakutavad sotsiaalteenused kompaktselt kättesaadavad. Sotsiaalteenuste ja toetuste leidmiseks tuleb kodulehel valida erinevatest rippmenüüdest, et leida vajalik teave. Sellisel juhul on

arusaadav, miks üks peredest polnud teadlik sauna- ja pesupesemiseteenusest. Käru Vallavalitsusel on alates märtsist 2014 uus koduleht ning seda täiendatakse pidevalt. Lõputöö autoril on võimalik kodulehetoimetajale teha ettepanekuid sotsiaaltoetuste ja –teenuste kordade, määruste ja seaduste paigutamisel rippmenüüsse, mis tagab kogu teabe kättesaadavuse ühest kohast või on siis viidatud interneti linkidele edasi.

Tegelikkuses jätkub autori uurimustöö intervjueeritavate peredega kuni lahenduste leidmiseni. Uuringust selgus, et lahendust ootavaid ülesandeid on nagu eluasemeteenuse tagamine, lapsehoiuteenuse korraldamine erivajadustega lastele, laste ja noorte vabaaja kasutamise efektiivsemaks muutmine. Teenuste kättesaadavuse tagab ka kompaktselt ja mugavalt kujundatud koduleht, mis tõstab teenusepakkuja kvaliteeti. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja võiks teada kohalikke olusid ja tunda seal elavaid inimesi, et tagada sobilikke ja vajalikke sotsiaalteenuseid.

KOKKUVÕTE

Uue lastekaitseseaduse eelnõu koostamise raames on päevakorda tõusnud laste- ja perepoliitika. Tähelepanu juhitakse lapse ja lapsega pere heaolule ning toimetulekule. Kindlustamaks vajalikke ja kättesaadavaid sotsiaalteenuseid kohalikus omavalitsuses, tegi Kärü Vallavalitsus kirjaliku päringu, Sotsiaalkindlustusameti Rapla büroosse, puuetega isikute kohta. Päringu tulemusest selgus, et puuetega laste arv oli Kärü vallas 2011 aastal hüppeliselt kasvanud. Sellest järeldus, et ainult pooled pered on pöördunud kohaliku omavalitsuse sotsiaalnõuniku poole nõustamisteenuse saamiseks. Tekkis küsimus, miks lastega pered ei otsi abi, sest Sotsiaalhoolekande seadus kohustab kohalikke omavalitsusi tagama sotsiaalteenuseid antud piirkonnas elavatele inimestele ning kohaliku omavalitsuse ülesandeks on korraldada halduspiirkonnas sotsiaalteenuseid.

Uurimustöö eesmärgiks on kirjeldada riigi ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuseid lastega peredele. Anda ülevaade Kärü valla lastega perede arvust ja nende toimetulekust. Analüüsitakse Kärü valla peredele suunatud sotsiaalteenuste vajalikust ja kättesaadavust ning rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

- Tutvuda teemakohase erialakirjandusega, luues teoreetilise raamistiku lastega peredele sobivate riiklike ja kohalikus omavalitsuses osutatavatest sotsiaalteenustest.
- Anda ülevaade lastega peredele suunatud sotsiaalteenuste, Kärü Vallavolikogu ja Vallavalitsuse, korraldusest ja seadusandlusega reguleeritusest.
- Läbi viia empiiriline uuring eesmärgipärase valimi seas.
- Uurimisandmetele ja teooriale tuginedes tuua välja peamised järeldused lastega peredele suunatud sotsiaalteenuste vajaduste ja kättesaadavuse kohta.

Lõputöö teoreetilises osas antakse ülevaade riigi ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenustest, mis on suunatud lastega peredele. Samas tutvustatakse Kärü valda ja Kärü Vallavalitsuse poolt pakutavaid sotsiaalteenuseid lastega peredele. Töö koostamisel kasutati teemaga seotud seadlusandlust, statistika andmebaaside kaudu saadud andmeid, lisaks erialast kirjandust ning interneti kodulehtedel avaldatud teoreetilisi seisukohti. Empiirilises osas keskendutakse uurimusele, sotsiaalteenuste vajalikkusest ja kättesaadavusest Kärü valla lastega peredele, mis koosneb uurimuse: eesmärgist,

meetodist, valimi kirjeldusest, uurimisandmete analüüsist ja arutelust ning järeldustest. Empiiriline uuring viidi läbi kvalitatiivsel meetodil. Kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis viidi läbi respondentidega individuaalselt. Valimisse kuulus Kärü valla seitse perekonda, kellega on lõputöö autor tööülesannete täitmisel varasemalt kokku puutunud.

Intervjueeritavates peredes oli laste arv 1 – 3 (ühest kuni kolmeni), kolmes peres oli kolm last. Viis last oli intervjueerimise ajal viibinud rehabilitatsiooniteenusel ning neile oli määratud raske puue. Üksikvanemaga ja töötututega peresid oli kaks ning ühes perekonnas olid mõlemad vanemad töötud. Oma toimetulekuga oli rahul üks perekond, kus mõlemad lapsevanemad käisid tööl. Kaks perekonda olid oma toimetulekuga vähem rahul, põhjuseks töötus ja sellega kaasnevad probleemid. Neli perekonda ei olnud üldse rahul, lisaks töötusele toodi põhjusteks üksikvanema roll, erivajadusega lapse kasvatamist ja kehvad elamistingimused. Üks perekond, kus oli kolme lapsega üksikvanem elas sotsiaalkorteris, kus puudus vesi ja kanalisatsioon ning oli puuküttega.

Sotsiaalteenuseid pidasid intervjueeritavad pered väga vajalikuks ning leidsid, et sotsiaalteenuseid pakutakse riiklikul ja Kärü omavalitsuse tasandil piisavalt.

Sotsiaalteenuste kättesaadavusega oldi enamuses samuti rahul, sest Kärus on hea rongi- ja bussiliiklus Tallinn – Viljandi – Tartu suunal. Rahul oldi internetiallikatest leitava infoga. Leiti, et internetist on sotsiaalteenuste pakkujate kohta lihtne ja mugav teavet otsida ja leida. Paljud avaldused on internetikeskkonnas täidetavad ja seega teevad lastega perede elu mugavamaks.

Sotsiaalteenuste pakkujatega olid kõik intervjueeritavad perekonnad väga rahul. Arstid, ametnikud ja teised spetsialistid olid sõbralikud ja abivalmis. Inimestel aidatakse meelsasti dokumente täita. Nõustamist tehakse ka telefoni teel ja internetis e-kirjade kaudu.

Lõputöö autor leiab, et mõningane vastuolo tekkis sotsiaalteenuste vajalikkuse osas. Intervjueeritavad väitsid, et lastega peredele on Kärü vallas teenuseid piisavalt. Autor jällegi arvab, olles Kärü Vallavalitsuses tööl sotsiaalnõunikuna, et omavalitsus võiks rohkem sotsiaalteenuseid pakkuda lastega peredele.

Antud uuringut läbiviies sai autor sotsiaalnõunikuna mitmeid ideid, kuidas oma tööd efektiivsemaks muuta. Töökäigus ilmnenu kitsaskohtadest teha Kärü Vallavolikogule kokkuvõte, et muuta Kärü valla laste ja lastega perede elukvaliteeti paremaks, tagades sotsiaalteenuste kättesaadavuse.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Aedma, A.** 2012. Lastega perede toetamise võimalused kohalikus omavalitsuses Harjumaa valdade näitel. – Sotsiaaltöö, nr 5, lk 30–35.
2. **Ammas, A.** 2014. Sotsiaaltöö on maailma ilusaim töö. – Eesti Postimees, 14. aprill 2014, lk 4–5.
3. **Clery, E.** 2012. Child Poverty: Fewer Children in Poverty: Is it a Public Priority? British Social Attitudes 28. p. 163–173. [<http://srmo.sagepub.com.ezproxy.utlib.ee/view/british-social-attitudes-28/n11.xml>] 19.05.2014.
4. Eesti eluasemevaldkonna arengukava 2008 – 2013. 2008. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [http://www.mkm.ee/public/documents/EMA_ARENGUKAVA_21_01_08kinnitatud.pdf] 12.05.2014.
5. Eesti Statistikaamet. 2014. [<http://www.stat.ee/valdkonnad>] 13.05.2014.
6. Elamuseadus. Riigi Teataja. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/121032014040>] 30.04.2014.
7. **Ewijk, H. van.** 2010. European Social Policy and Social Work: citizenship-based social work. London: Routledge.
8. **Flick, U.** 2006. An introduction to qualitative research. London: Sage.
9. **Haukanõmm, M.** 2012. Riiklikud sotsiaalteenused puudega inimesele. – Heade praktikate kogumik. Toim Hanga, K., Voog, H. Tallinn: Eesti Puuetega Inimeste Koda, lk 27 – 32.
10. **Ilves, A.** 2013. Hoolduspere sotsiaalteenuse osutajana: tema rollid vanemliku hoolitsuseta lapse kasvatamisel. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž. Sotsiaaltöö korraldus. Lõputöö.
11. Koduteenus. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenuste-soovituslikud-juhised/koduteenus.html>] 19.05.2014.
12. Kohalik omavalitsus Eestis. 2008. Siseministeerium [https://www.siseministeerium.ee/public/Kohalik_omavalitsus_Eestis_2008.pdf] 12.01.2014
13. Kohaliku omavalitsuse poolt isikult ja/või perekonnalt sotsiaalteenuste eest tasu nõudmine. 2011. Poliituuringute Keskus PRAXIS. [<http://www.praxis.ee/index.php?id=860>] 19.05.2014.

14. **Korp, E., Rääk, R.** 2004. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses. Käsiraamat. Tallinn.
15. KOV teenused. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kov-teenused.html>] 28.02.2014.
16. **Kvale, S.** 1996 Interviews: An introduction to Qualitative Research Interviewing. California: Sage Publications.
17. Kärud vald. Valik andmeid. Piirkondlik portaal. [<http://www.stat.ee/ppe-50008>] 13.05.2014.
18. Kärud vald. Valla tutvustus. [http://www.karuvald.ee/?Valla_tutvustus] 12.01.2014
19. Kärud valla Terviseprofiil 2013. 2013. Kärud Vallavalitsus. [<http://avalik.amphora.ee/karuvv/document.aspx?id=17608>] 11.05.2014.
20. Kärud vallas lastega peredele tugiisiku teenuse osutamise kord. Kärud Vallavolikogu. 2010. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/417102012004>] 14.05.2014.
21. **Laherand, M.–L.** 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk
22. Laste hoolekande korraldus valdades ja linnades. 2013. Riigikontrolli aruanne Riigikogule. [<http://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/664/View/Docs/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>] 13.03.2014.
23. Lapsehoid. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/lapsed-ja-pere/sotsiaalteenused-peredele/lapsehoid.html>] 01.02.2014.
24. **Lee, K., O'Laoire.** 2013. Head Start Impact on Children's Obesity: Moderation Effects of Family Risk Factors. - Research on Social Work Practice, Vol. 23 (1), pp. 73–80.
25. **Malvet, M., Mikkola, M.** 1998. Sotsiaalhoolekanne. Karelactio.
26. **Medar, E., Medar, M.** 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
27. Perekonnas hooldamine. Oma pere. [http://www.omapere.ee/page_mentor.php?pageid=88#sthash.t4jD88Tn.dpuf] 19.05.2014.
28. Perekonnas hooldamise teenus vanemliku hoolitsuseta lapsele. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenuste-soovituslikud-juhised/perekonnas-hooldamise-teenus-vanemliku-hoolitsuseta-lapsele.html>] 19.05.2014.

29. **Puhm, K.** 2012. Juhis vanemliku hoolitsuseta lapse suunamiseks perekonnas holdamisele. – Sotsiaaltöö, nr 6, lk 15–17.
30. Rahvastikupoliitika alused 2009 – 2013. 2009. Vabariigi Valitsus. [http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/sotsiaalministeerium/Rahvastikupoliitika_alused_muudetud.pdf] 21.04.2014
31. Rehabilitatsioon. Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/riigi-rahastatavad-teenused/rehabilitatsioon.html] 28.02.2014.
32. Rehabilitatsiooniteenus. Sotsiaalkindlustusamet. [http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/rehabilitatsiooniteenus-5/] 12.05.2014.
33. Rehabilitatsiooniteenuse taotluse vorm ja nõutavate dokumentide loetelu, rehabilitatsiooniteenusele suunamiskirja vorm, rehabilitatsiooniteenuse kulude hüvitamise arve andmete loetelu ja kulude hüvitamise kord ning rehabilitatsiooniplaanis sisalduvate andmete loetelu 2005. – RT Lisa, 2005, nr 29, art 406.
34. Riigi raha. Rahandusministeerium. [http://riigiraha.fin.ee/geoqlik/proxy/QvAJAXZfc/openssl.htm?document=Riigiraha.qvw&host=local&anonymous=true/] 13.05.2014.
35. Riigi rahastatav lapsehoiuteenus. Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/sinule/perele/sotsiaalteenused-peredele/lapsehoid/riigi-rahastatav-lapsehoiuteenus.html] 11.05.2014.
36. Riigi rahastatavad teenused. Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/riigi-rahastatavad-teenused.html] 11.05.2014.
37. Sotsiaalhoolekande seadus 1995. – RT I osa, 1995, nr 21, art 323.
38. Sotsiaalnõustamine. Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/tegevus/lapsed-ja-pere/sotsiaalteenused-peredele/sotsiaalnoustamine.html] 01.02.2014.
39. Sotsiaalteenused. Eesti.ee. [https://www.eesti.ee/est/sotsiaalteenused_1] 28.02.2014.
40. Sotsiaalteenuste kvaliteetraamistik. [http://www.equass.ee/public/Sotsiaalteenuste_Kvaliteetiraamistik_EST-1.pdf] 11.04.2014
41. Sotsiaalnõustamisteenus. Kohalike omavalitsuste sotsiaalteenuste soovituslikud juhised. [http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenuste-soovituslikud-juhised/sotsiaalnoustamisteenus.html] 30.04.2014.
42. Statistika. Üksikvanem. [http://www.yksikvanem.com/statistika/] 10.05.2014.

43. **Strömpl, J.** 2004. Kvalitatiivse sotsiaaltööstuurimise spetsiifikast. Eesti sotsiaalteaduste aastakonverents IV ettekannete ja teeside kogumik. Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus. – toimetanud Raivo Vetik
44. Tehnilised abivahendid. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/riigi-rahastatavad-teenused/tehnilised-abivahendid.html>] 28.02.2014.
45. Tugiisik. a. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/lapsed-ja-pere/sotsiaalteenused-peredele/tugiisik.html>] 01.02.2014.
46. Tugiisik. b. Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenuste-soovituslikud-juhised/tugiisikuteenus-lapsele.html>] 01.02.2014.
47. **Tsuiman, K.** 2012. Kohaliku omavalitsuse ülesanded erivajadusega inimeste hoolekande korraldamisel. – Heade praktikate kogumik. Toim Hanga, K., Voog, H. Tallinn: Eesti Puuetega Inimeste Koda, lk 33 – 39.
48. Võimalus töötada tugiisikuna – võimalus hoida ja hoolida. Sinu Koolituspartner. [<http://www.koolituspartner.ee/tugiisikukoolitus/>] 01.05.2014.
49. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2012.–2013. aastal. Riigi Teataja 2013. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/319112013016>] 09.04.2014.

LISAD

Lisa 1. Intervjuukava Käru vallas elavatele lastevanematele

1. Pere üldandmed ja toimetulek

- 1.1 Mitu inimest peres elab, nende vanus ja sugu?
- 1.2 Milline on täiskasvanud pereliikmete töökoormus (täis- või osajaga töötamine)?
- 1.3 Kas laps(lapsed) käivad kollektiivis (lasteaias, koolis, huviringis jne)?
- 1.4 Milline on Teie arvates Teie majanduslik toimetulek? Miks Te nii arvate?
- 1.5 Kuidas hindate oma pere elamistingimusi? Miks Te nii arvate?
- 1.6 Mida saaksite ise teha, et oma pere olukorda parandada või hoida?

2. Sotsiaalteenuste kasutamine ja vajalikkus

- 2.1 Kuidas on Teie arvates Teie perekond kindlustatud sotsiaalteenustega? Miks Te nii arvate?
- 2.2 Kas Teie peres on kellelegi koostatud rehabilitatsiooniplaan?
- 2.3 Milliseid sotsiaalteenuseid olete kasutanud või kasutate praegu?
- 2.4 Kui vajalikuks peate sotsiaalteenuseid, mida on Teie perele osutatud? Miks Te nii arvate?
- 2.5 Mida Te arvate, kas Käru valla lastega peredele on piisavalt sotsiaalteenuseid? Miks Te nii arvate?
- 2.6 Milliseid ettepanekuid teeksite sotsiaalnõunikule teenuste vajaduse ja kasutamise kohta?

3. Rahulolu sotsiaalteenuste kättesaadavusega.

- 1.1 Milliseid sotsiaalteenuseid Te teate, mida riik ja kohalikomavalitsus lastega peredele pakuvad?
- 1.2 Milliseid infoallikaid olete kasutanud, et saada teavet sotsiaalteenustest nii Käru vallas kui riiklike sotsiaalteenuste kohta?
- 1.3 Hinnake palun, kui arusaadavalt on kirjeldatud ja välja toodud sotsiaalteenuste osutamise tingimused kodulehtedel, infovoldikutel jne., mille alusel on Teie perel õigus saada sotsiaalteenuseid? Milliseid ettepanekuid teete?
- 1.4 Kirjeldage palun, kui kättesaadavad on Teile ja Teie perele sotsiaalteenused? Miks Te nii arvate?
- 1.5 Milliseid sotsiaalteenuseid on Teie arvates Käru vallas vaja? Miks Te nii arvate?
- 1.6 Milliseid ettepanekuid teeksite sotsiaalnõunikule teenuste kättesaadavuse kohta?

4. Rahulolu sotsiaalteenuste pakkujatega

- 4.1 Palun kirjeldage, kuidas Teie perele on osutatud sotsiaalteenuseid ja rääkige sellest lähemalt? (sotsiaalnõustamine, tugiisikuteenus, koduhooldus, lapsehoiuteenus jne.)
- 4.2 Milliste ootustega olete pöördunud teenuse pakkuja poole? Miks see nii on olnud?
- 4.3 Mida olete tundnud sotsiaalteenuste pakkujatega suheldes? Miks see nii on olnud?
- 4.4 Milliseks hindate Käru Vallavalitsuse poolt pakutavate sotsiaalteenuste kättesaadavust lastega peredele? Palun põhjendage.
- 4.5 Mida Te arvate, kas hetkel pakutavad sotsiaalteenused lastega peredele peaksid olema kättesaadavamad? Miks Te nii arvate?

SUMMARY

THE NEED AND AVAILABILITY OF NATIONAL AND LOCAL GOVERNMENTS SOCIAL SERVICES FOR THE FAMILIES WITH CHILDREN IN KÄRU PARISH.

Riina Hunt

In making the new draft for The New Child Protection Law the children and family policies has come to focus. The attention is on managing children and their families welfare. In order to insure necessary and available social services in the local municipality, the local Käru Municipal government contacted in writing the Rapla Office of Social Security to find out about people with disabilities. It showed that the number of disabled kids had increased drastically in 2011. Only half of the families has contacted the local government's social advisor for help. The question is why so many families with kids do not look for help despite of the Law of Social Welfare that obligates the local municipal governments to guarantee the social services to the people living in the district. The aim of the research is to describe the social services of national and local communities to the families with children, to give an overview of the number of families with children in Käru community and how they manage to make ends meet. There is also an analysis of necessity, availability and satisfaction with the social services towards families in Käru Parish.

To achieve the aim of the thesis the following research topics were set up:

- to examine the theoretical literature;
- to give an overview of the social services in Estonia and in Käru Parish aimed to families with children, organizing and the regulations with law;
- carry out an empirical study among the potential risk families in Käru municipality;
- on the basis of the theory and the results of the research, to bring out the main conclusions about social services aimed at families with children

In the theoretical part of the thesis, you get an overview of the social services, targeted to families with children, provided by the State and local government. There is also an

introduction to social services as provided by Kärü Parish. In the preparation of this study related legislation, additional statistics, literature and internet related theoretical opinions was used.

In the empirical part the focus is on the research of the needs for social services and the availability for the families with children in Kärü Parish, which consists of the purpose of the study, method, the description, the analysis of the data and discussion, and conclusions. An empirical study was made by the qualitative method. Semi-structured interview was used and conducted with the respondents individually. The sample consists of seven families in Kärü Parish, who the author of the thesis has previously had contact with through the work.

In the families interviewed were the number of children 1-3 (one to three), three of the families had three children. At the time of the interviews five of the children had been in rehabilitation services and was considered to have severe disabilities. Single-parent families and unemployed families was two and in one of the families both parents were unemployed.

One family was satisfied and made ends meet. Both parents in that family had jobs. Two families were less satisfied with their income level because of unemployment and problems related to that. Four of the families were not pleased at all. In addition to unemployment, the role of the one-parent family, raising a kid with special needs and poor living conditions were given as reasons. One of the families with three children and single-parent lived in a municipal flat where there was a lack of water and sanitation and was wood-heated.

The interviewed families considered social services as very necessary and found that the social services offered in Kärü Parish and from the national level were enough.

The majority were also satisfied with the availability of social services because there are good train and bus connections in Kärü in the direction of Tartu- Viljandi – Tallinn.

They were satisfied with the information from Internet. It is easy to find social service providers and it's convenient to search for information in Internet. Many of the

applications can you fill in on-line and that makes life more comfortable for the families with children.

All the interviewees were satisfied with the providers of social services for the families. The doctors, officials, and other professionals were friendly and helpful. They get help with filling in the documents. Counseling is done by telephone and on the Internet via e-mail.

The author of the thesis finds that there were some inconsistencies with respect to the perceived necessity of social services. Interviewees said there is sufficient social services for families with children in Kärü Parish. The author still believes, after the experience as social advisor, that the local Government could provide more social services for families with children.

Working with the study the author got a lot of ideas as a social advisor how to make the work more effective. The author is writing a summary to Kärü Municipal Council in order to work with the needs for improvement of quality of life for families with children, and the availability of social services.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Riina Hunt

23.05.1974

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Riiklike ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuste vajadus ja kättesaadavus lastega peredele Kāru vallas“,

mille juhendaja on Dagmar Narusson

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 20.05.2014